Que v·
S Vum ve⸗
ro· hec q̄⸗
ſtio deter
minatur ·xi·q·i·
placuit vt q̄cūq̧·
et·c·molita·
S I quis ·im⸗
perialibus·
ab impatore no n
p̄t peti cognitio
publicoꝝ iudicio⸗
rum·ſ; epale iudi⸗
cium p̄t peti ab
eo·xi·q·i·placuit
vt quicūq̧·
¶ Veniā· idem
eſt in eo qui excō
municatus cele⸗
brat·xi·q·iij·ſi q̄s
epūs·idem in eo
qui tranſit ad aliā
ecc̄iam auctorita⸗
te ꝓpa ·vij·q·i·ſi
quis preſb̄r·
S I quis cuiuſ
libet· pena
damni pecunie·
ar· penā pecunia⸗
riam poſſe infligi
ab ecc̄ia ·xxiij·di·
quanq̄ ·xviij·di·
q̄ ſi quidem·xvi·
·q·i·ſtatuimus·⁊
·q· vi· cognoui⸗
mus·⁊·xxiij·q·v·
de liguribꝰ·
¶ Nec etateꝫ·
dūmō ſit capax do
li·ut de con·di·iiij
eos·ext̄ de delicē·
puerorum·c·i·bar
tholo·
S I forte·ſuſ⸗
cepit·ad de⸗
fendendum·
S I quis epūs·
palatio· nullꝰ em̄
epūs vel preſb̄r
ſine ɔſciētia alio⸗
rum eporum ibit
ad impatorē· ve
xxiij·q·viij·ſi q̄s·
S epiſcopus·
I eporꝫ· ḡa⸗
cias ago· non de
facto iporꝫ quia
ipi peccāt· ſed ꝓ
pena quam ego
ſuſtineo·ſicut iob
egit grās deo ꝓ
ſua pena nō ꝓ p̄⸗
ſecucōne maloꝝ
cum ſic dixerit ſit
nomē dn̄i bn̄dict⸗
um·

Q · ·i·
Q Vod iura
mētū·ad i
telligētiā
ſequētū videdū ē
quid ſit iurare·et
quid iuramentū·
que cā inſtitucōis
iuramenti et q̄ ſit
forma iuramenti·
Iurare enim eſt a
liquid teſte deo

quod eoꝝ decet ſanctitatē· quod moniti ab epīs emendare noluerint eccleſiaſticis careāt bn̄ficijs·

S Vū vero epm Q V relinquere vel ab offitō ſuo diſcedere atq̧ ad ſeculareꝫ iudicem ɔfugere nulli liceat· ¶ Vnde i agathenſi ɔcilio legitur·

Clericus ad iudicem ſecularem confugiens de ɔmūione ecc̄ie pellatur·

P Lacuit ut clericus ſi relicto officio ſuo ꝓpē diſtrictioeꝫ ad ſecularem iudicem fortaſſe confugerit·et is ad quem recurrit ſolacium defenſionis ei impenderit cum eodeꝫ de ecc̄ie communione pellat̄· ¶ Itē ex ɔcilio antioceno Preſbit̄ vł dyaconus ab epō depoſitus iperatorem non adeat·

S I quis a ꝓprio epō depoſitus preſb̄r vel dyaconus·aut etiā ſi a ſinodo q̄libet epūs fuerit exauctoratus moleſtiam imperialibus auribꝰ inferre non preſumat·ſ; ad maioꝝ epoꝝ ſinodū ſeſe ɔuertat·⁊ que ſe putat habere iuſta in eoꝝ ɔcilio alleget atq̧ ab hijs de ſe expectet q̄ fuerit deprompta ſententia·qd̄ ſi deficiēs puſillanimitate hoc noluerit facere ſed importunus fuerit impatori huiuſmodi nullā veniam habere nec locū vllius aſſertionis ſue nec ſpem recipiendi gradus habeat i futuꝝ· ¶ Item ex cōcilio carthagineſi· v·

Nō defenſetur ab aliquo q̄ epoꝝ iudicio dānatur·

S I quis cuiuſlibet honoris clericus iuditio epoꝝ ꝓ quocūq̧ crimine fuerit dānatus nō liceat eum ſiue ab ecc̄ijs q̄bus p̄fuit ſiue a quolibet hoie defenſari·interpoſita pena damni pecunie atq̧ honoris·qua nec etatem nec ſexum excuſandum eſſe p̄cipimus·

¶ Item ex concilio arelatenſi·iiij·

Cōmunione priuetur qui eccleſiaſtice diſcipline regulas fugiētē defenſare p̄ſumit·

S I forte quis clericoruꝫ regulam diſcipline ecc̄iaſtice ſubterfugiēs fuerit euagatus quicūq̧ eum ſuſcepit et illuꝫ pōtifici ſuo nō recōciliauerit ſ; magis defenſare preſumpſerit ecc̄ie priuetur ɔmūione· ¶ Item ex cōcilio martini p̄pe· Spe reconciliacōnis careat q̄ ab epīs dānatus imperatorē adierit·

S I quis epūs preſbiter ā diaconus excōicatꝰ i ɔcilio iniuſte ſe querit̄ ɔdemnatuꝫ·ad maioꝝ epoꝝ ɔciliū reuertatur·ut eoꝝ inquiſicōnē et iudicium expectās ſi quas ſe iuſtas cās habere putat illis exponat·ſi autem contempſerit ⁊ importās ſe palacō aures p̄ncipum inquietare voluerit h̄ ad nullam veniam poterit ꝑuenire· neq̧ ſpem future recōciliacōis habere· ¶ Itē ḡḡ ɔſtātie auguſte·

Epiſcopoꝝ cauſe corā principibus examinari nō debent·

S I epoꝝ cauſe michi ɔmiſſoꝝ apud p̄jſſimos dn̄os alioꝝ patrocinio diſponuntur· infelix ego in iſta ecc̄ia quid facio·ſ; vt epi mei me deſpiciant et ɔtra me refugiū habeāt· ad ſeculares iudices omipotēti deo grās ago pcc̄is meis deputo· h̄ tn̄ breuiter ſuggero q̄ aliquantulū expecto· et ſi ad me venire diſtulerint exercere in eos diſtrictionē canonicam nullomodo ceſſabo·

Incipit cauſa viceſimaſecunda·

E Piſcopus quidā iurauit falſū qd̄ putabat verū·quo operto archidiaconuꝫ eius iurauit ſe nunq̄ p̄ſtatuꝝ ei obediētiam· Cōpellit̄ archidiaconꝰ ab epō ad exhibēdam ſibi debitam reuerentiā· accuſat̄ epūs de duplici p̄iurio et de eo qd̄ falſum iurauit·et q̄ archidiaconū ad p̄iurandū ɔpellit· ¶ Primū querit̄· an iuramētū ſit p̄ſtandū an non· ¶ Secūdo ſi ſit p̄iurꝰ q̄ iurauit falſuꝫ qd̄ putauit veꝝ· ¶ Tercō ſi licuit archidiacono denegaē epō ɔſuetā obediētiā· ¶ Quāto ſi ɔſtiterit eſſe illicitum qd̄ iurauit archidiaconus an ſit ſeruādū· ¶ Quito ſi ɔſtiterit illd̄ ſuanduꝫ eſſe an epūs ſit reus p̄iurij q̄ ɔtra iuramētuꝫ archidiaconum ſuum ire ɔpellit·

Q I

Q Vod iuramentum preſtandum non ſit auctoritate canonice ſcripture probat̄· Ait enim xp̄us in euangelio diſcipulis· ſit ſermo veſter eſt eſt· non nō qd̄ aūt amplius eſt a malo eſt· Iteꝫ iacobus in epiſtola ait· ante omnia fratres mei nolite iurare omnino

dicere· Iuramētū
eſt vel vox ipſius
iurātis vel actus
ipe vel ipm̄ qd̄ iu
ratur·cā inſtitucōis
vna eſt ꝓpter in⸗
firmitatē hoim de
facili dubitantiū
Cū em̄ volumus a
liquibꝰ p̄ſuadere
qd̄ eis vtile eſt et
nō credūt ſimpli⸗
ci verbo p̄mittit̄
nobis iurare·ut ī.
·e·nō eſt·et·c·ita
ergo et·c·ſi pc̄m
alia cauſa ē ꝓpter
ydolatriam ·ſicut
enim ɔceſſum fuit
ut hoſtias deo im⸗
molarent ne eas
offerrent demoni
bus·ſic potius per
miſſum fuit vt p
deum iurarēt q̄ p
creaturas ne inci⸗
derēt in crimen y
dolatrie·ut ī·e·cō
ſidera·forma autē
iuramenti alia ſit
ſolo ſermone alia
ſit interuentu ali
cuius ſacre rei·il⸗
la que ſolo ſermo
ne ſit ſc̄m tria tpa
triplex inuenitur·
aliter em̄ iurabāt
in veteri lege ali⸗
ter in p̄mitiua ec
cleſia·aliter hodie
in veteri lege iu⸗
rabatur viuit dn̄s
viuit anima mea
hec addat michi
deus ut ī· et iura⸗
bunt· in p̄mitiua
ecc̄ia teſtis eſt mi
chi deus · teſtis ē
michi ɔſciencia h̄
dico corā deo· vt
ī·e·ſi peccatū·ho
die iuratur vere p
deum·et ſic me de
us adiuuet·vt x⸗
xx v·q·vi·de pa⸗
rentela pena per⸗
iurij eſt ſicut de a
lijs mortalibꝰ· vt
ī·e·q·c·ul·et ſit i
teſtabilis ·ut ī· c·
·q·v·puuli·huic
aūt q̄ſtioni ꝓpoſi⸗
te breuis datꝰ ſo
lucō·q̄ iuramen⸗
tum nō ē p̄ſtandū
niſi in dubijs ⁊ ne
ceſſarijs cū pigri
ſint hoies ad cre
dendum ut ī·e·ita
et ·c·ſi pc̄m eſt·
¶ Eſt ē non ſi⸗
ido ſit geminaſ
tio vt referatꝰ ad
os et ad cor· vt
extra de iuriur·et
ſi xp̄s·et negatio
duplex hic nō in⸗
ducit affirmacōꝫ·
licꝫ ſit ar·ɔtra·ff·
de·v·ſig·duobus

omnino· vtraqꝫ aucte iuramentum
ꝓhibemur p̄ſtare · ſed aliud eſt ad
iuramentum ſponte accedere· aliud
vel ad oſtendendā innocentiam ſuaꝫ
vel ad federa pacis confirmāda· vel
ad pſuadendum auditoribꝫ quando
pigri ſunt credere qd eis vtile eſt iu
ramentum oferre· p̄mum ꝓhibetur
ſm ↄceditur· non enim iurare omni
no pcc̄m eſt· ¶ Vnde i toletano ↄ=
ci· octauo legitur·

Iuramentū ꝑ federe pacis eſt faciendum·

Omne qd in federa pacis venit tunc ſolidius ſub
ſiſtit cū iuramēti ſm interpoſitio ro=
borat· ſed et omne qd amicoꝝ ani=
mos ↄciliat tunc fideli9 durat cum
eos ſacramēti vincula ligāt· omne
enim qd teſtibus adſtipulatur veri
us conſtat cum id adiurationis ad
iectio affirmat· quod et ſi teſtis defi
ciat innocentis fidem ſola iuriſiurā=
di taxatio manifeſtat· ¶ Itē aug᷑·
ſup epiſtolam ad galathas·

Iuratio nō eſt ꝓhibenda neqꝫ tanquam bonum appetenda·

Non ē cōtra p̄ceptū dei iura=
tio que a malo nō iuratis eſt ſꝫ icre
duli a quo iurare cogitur· nā itelli=
git ita dn̄m ꝓhibuiſſe a iureiurādo
vt quātū i ipo eſt q̄ſqꝫ non iuret· qd
multi faciūt in ore hn̄tes iuracōnē
tanquā magnū et ſuaue aliq̄d· Nā
vtiqꝫ apl̄us nouit p̄ceptū dn̄i et tn̄
iurauit· nō em̄ audiendi ſunt q̄ has
iuracōnes eſſe nō putāt· quid enim
faciūt de illa iuracōne quotidie mo
rior ꝑ vr̄am gloriaꝫ fratres quā ha
beo in xp̄o ihesu dn̄o noſtro q̄ꝫ gre=
ca exēplaria manifeſtiſſimam iura=
tione eſſe oſtendunt· probibemur er
go iurare cupiditate aut dilectione
iurandi· q̄uis enim iuramentuꝫ am
pli9 ſit q̄ꝫ ē eſt vl̄ nō nō ⁊ ideo a ma
lo ſit· nō tn̄ ē a malo tuo ſed a malo
infirmitatis aut incredulitatis eo=
rū qui nō aliter mouentur ad fidem
¶ Item aug᷑· in ep̄l̄a ad publico=
lam

Peierare pcc̄m eſt non iurare

In nouo teſtamento dictum ē
ne omnino iuremus qd michi
quidem ꝓpterea dictuꝫ videtur· n̄ qꝛ
iurare pcc̄m eſt · ſed qꝛ ꝑiurare im=
mane peccatum eſt a quo lōge nos
eſſe voluit q̄ omnino ne iurem9 cōmo
nuit· ¶ Idē·

In neceſſariis verum iurare non eſt peccatum·

Ut noueritis verum iurare nō
eſſe pcc̄m · inuenimus et pau=
lum apl̄m iuraſſe · quotidie morior
ego ꝑ veſtram gloriaꝫ fratres quā
habeo in xp̄o ihesu dn̄o nr̄o ꝑ glori=
am veſtram iuratō ē · Non enim ſic
ait ꝑ veſtrā gl̄am morior quaſi ve
ſtra gl̄a me fecit mori· quomō ſi di
ceretur ꝑ venenū ꝑ gladiū ꝑ beſtiā
ꝑ inimicū mortuus ē· intelligeretur
faciēte inimico faciēte gladio faci
ente veneno mortu9 eſt· ¶ Idem de
ſermone domini·

Nec tanq̄ꝫ bonū appetendū nec tanq̄ꝫ malū iuramentū eſt vitandum·

Ita ḡ intelligit̄ p̄cepiſſe do=
minū ne iuraret̄ ne q̄ſquā ſic
bonū appetat iuſiurādū et aſſiduita
te iurādi ad ꝑiuriuꝫ ꝑ ↄſuetudinem
delabatur · quapropter qui intelli=
git non in bonis ſꝫ in ncc̄riis iuratio
nē habēdā· refrenat ſe quātuꝫ p̄t vt
nō ea vtatur niſi nc̄citas cogat· vi=
delicet vt videt pigros eſſe homies
ad credendū qd eis vtile eſt credere
niſi iuracōe firmetur· Ad hoc vtiqꝫ
ꝑtinet qd ſic dicit̄ · ſit autē ſmo vr̄
eſt eſt· non non· hoc bonū eſt ⁊ appe
tendū· qd aūt amplius ē a malo eſt
id eſt ſi iurare cogeris ſcias de ne=
ceſſitate venire infirmitatis vtiqꝫ e
orum quibus aliq̄d ſuades que ifir
mitas vtiqꝫ maluꝫ ē· vnde quotidie
nos liberari dep̄camur cū dicimus·
libera nos a malo · Itaqꝫ non dixit
qd aūt amplius eſt malū eſt· tu em̄
malum non facis qui bn̄ vteris iura
cōne· ¶ Itē aug᷑· de ſermone dn̄i in
monte libro· i·

Iurare non eſt pcc̄m

Tu malū non facis qui vteris
bene iuracōe· q̄ ⁊ ſi n̄ bona tn̄
neceſſaria eſt ut alteri ꝑſuadeas qd
vtiliter ſuades· ſed a malo ē illi9 cu
ius infirmitate iurare cogeris·
¶ Item ieronimus ſup ieremiam·

Per deū iurare ꝑmittitur ne ꝑ ydola iuretur·

Et iurabūt viuit
dn̄s in veritate et in iuſticia ⁊
iudicō ⁊ bn̄dicēt eum omnes gētes
ipmqꝫ laudabūt· quomō ergo euā=
geliū iurare nos ꝓhibꝫ· ſed hic iura
mentum ꝑ confeſſione dicitur ⁊ ad
ↄdemnacōnē ydoloꝝ ꝑ que iurabat
iſrahel· deniqꝫ auferuntur offendicu
la et iuratur ꝑ dn̄m deum· qdqꝫ dici
tur viuit dn̄s in teſtamento veteri
iuſiurādum eſt · et ad ↄdemnacōnē
mortuoꝝ ꝑ quos iurat om̄is ydola
tra· ¶ Itē iero· ſup matheū· li· i·

Infirmis iurare a ſaluatore permittitur·

Conſidera q̄ꝫ ſal=
uatuor nō ꝑ deum iurare ꝓhi
buit ſed ꝑ celū et terram et ꝑ ihero
ſolimā ⁊ ꝑ caput tuū· ⁊ hoc quaſi pā
uulis fuerat lege ↄceſſuꝫ· ut quomō

verbis·
a ¶ A malo· ab i
credulitate ſcilicꝫ
illius cui iuratur
ut extra de elect·
ſignificaſti·
b ¶ Nolite· ſic tn̄
remouet indiſcre
tum iuramentum
vel dicere vult q̄ꝫ
nō ꝓ qualibet re
ſit iurandū quia
non ꝓ vili· ut · ii·
· q· v· ſi quis· Io·
Omne quod·
Itē quatuor
ponit hic caſus in
quibꝫ p̄t iurari ·
ſunt et alii quos
habes · ii· q· v· in
pn̄· et xxviii· di· d
ſiracuſane · et ex=
tra de iura · calū·
· c· i· ex̄t de elect᷑·
ſignificaſti·
c ¶ Deficiat· ſup
ple et reus ſit in=
famat9 · nā alias
deficiente accuſa
tore non cogitur
ſe reus expurga=
re niſi fuerit infa
mat9 ut · vi· q· vi·
q̄ꝫ autem· licet q̄=
dam volunt dice=
re cōtra· C· de re=
bus creditis· i bo
ne· et ſm dictō ſola
excludit hic vul=
garem ꝓbacōnē
ſed non excludit
numeruꝫ ↄpurga
torum·
d ¶ Taxacō· i· im
poſicō· iudicis eñi
eſt taxare moduꝫ
iurandi· extra de
purga· ca· cū i iu=
uentute·
Non ē· i ipo·
ꝗ· e· ſi pcc̄m
xi· q· iii· añceſſor·
e ¶ Audiēdi· imo
eo ipo q̄ꝫ nolunt
iurare ſunt haben
di heretici extra d
hereticis· ad abo=
lendam · et· c· ex=
cōicam9· ſ· ſi qui·
quidam enim ni=
mis faciles ſūt ad
iurandum quidaꝫ
metu diuini numi
nis vſqꝫ ad ſupſti
tionem perueniūt
· ff· de cōdi· iſtitu·
que ſub conditiōe
In nouo· ſed
quia per iu
rare· ar· q̄ꝫ qn̄qꝫ
ꝓhibet᷑ aliquid
non ꝓpter ſe ſed
ꝓpter illud quod
inde ſequi poteſt
· xi· q· iii· nolite· ⁊
xxxvii· di· ideo· et
inſtitu· vi· bo· rap·
· ſ· ſed ne dum ta=
lia· xli· di· quiſq̄s
xii· q· i· habebat·

· ii· q· vii· preſumit
· xxiii· q· iii· deus·
vbi aliquid ꝓhi=
betur propter ſu=
um contrarium ſic
hic·
Ita ḡ · bo=
num · ar· q̄ꝫ
bonum ꝓhibetur
ꝓpter ↄſequēs ma
lum· ut· xxi· di· de=
niqꝫ vicia enīꝫ vi
cina ſūt virtutibꝫ
ut xli· di· ſepe·
k ¶ Conſuetudi=
nem· aſſiduitas e
nim facit aliquid
eſſe peccatum qd
alias non eſſꝫ· vt
xxv· di· criminis·
appellatio·
l ¶ Non dixit · vi
ergo debemus fa=
cere in verbis ſe=
cundū ius· ut viii
di· ſi· ↄſuetudinēꝫ
· ff· de v· ob· ſi q̄s
ſtipulatus·
Tu malū nō·
quod vtili=
ter · et ſic ꝓpt̄ vti
litatem alterius
poſſuꝫ iurare mul
to magis ꝓpt̄ me
am· ut· xxiii· q· v·
ſi non licet·

Et iurabunt·
ſed hic· cōpara
ratio·
o ¶ Pro confeſſi
ne · iurando enim
ꝑ deum confitem̄
ipſum·
p ¶ Offendicula·
id eſt ydolatria ꝑ
que iurabant·
q ¶ Mortuorum·
ſcilicet deorum·
Conſidera · ſꝫ
ꝑ celū· licꝫ ꝑ
creaturas nō poſ=
ſumus iurare iura
mus tn̄ ꝑ euāge=
lium qd eſt crea=
tura· qꝛ ibi tn̄ re=
ſpectus habetur
ad deū· ideo auteꝫ
ꝓhibetur iurari ꝑ
eas ne ꝑ cōtemp=
tum eaꝝ deiceret̄
ut ꝗ· e· · ſ· ſic etiam
v· ſꝫ obicitur · et ne
videatur numen
eſſe in eis·

a ¶ Melius eſt·
electiue ponitur
nō ꝯparatiue·ſic·xi·
·q·iij·nemo periu-
rorum·
C Lericū·iurā
tē·ſine ſolēnitate
tūc eīn depoſicō-
nē ſoucit qn̄ cum
ſolēnitate iurat·
ar·xxvij·di·§·vl·
c ¶ Inť epulas·
de·ꝯ·di·v·nullus·
S I quis·ꝑ ca
pillū·ſcḋm le
gem qui ſic iurat
vltimo ſupplicio
punitur·ut in au-
ten·ut nō luxuriē-
tur ꝯtra naturam
circa medium·
e ¶ Non manife-
ſtauerit ar·ꝙ ꝗ
cogitur accuſare
ut ·ij·q·vij·qua-
ꝓpter·xxiij·q·iij·
tam ſacerdos·i·q·i·
quiſquis·Sed cō
tra·nemo inuitus
accuſare cogitur
vt·C·ut nemo in-
ui·agere vel ac-
cuſa·cōpel·l·i· et
furem nemo cogi
tur iudicare vel
accuſare·ff·de ꝓ
ſcrip·v·ſolēt·ſed
pt dici ꝙ iudicis
officio cogi pt ſ;
nō iure actōnis·il
lud tamē credo ꝙ
denūtiare cogitur
aliquis ſcḋm ꝯ ꝑpi-
nionē quā no ·ij·
·q·i·ſi peccauerit·
S I aliq̄·mo-
dicū·quātū
ad vulgares·
a ¶ Maiꝰ ꝗ·e·q·
·v·qui ꝑiurat·cō
tra·ſ; illud de iudi
cio·ecc̄ie·iſtud de
iudicio dei·vel dic
ꝙ q̄ iurat per deū
non ſolenniter et
peierat minꝰ pec-
cat ꝗ ſi ſolemniť
ꝑ euāgeliū·ſed ſi
vtrūq3 iuramētū
eſt ſolēne magis
peccat qui iurat ꝑ
deum·
b ¶ Propť ſcrip
turas·hic patz ꝙ
eque obligatur q̄
iurat ꝑ deū3 ſicut
qui iurat ꝑ euan-
geliū·ſed ſi ꝑ deū
iuraret ꝛ non ſolē
niter·ꝑ euāgeliū3
ſolēniter vel ecō-
uerſo·magis eſt
obligatꝰ quo ad
ecc̄iam ſolenniter
iurās·ſed quantū3
ad deū equaliter·
eſt qui cle·vľ vo·
rurſus·ſ; obicitur
quāto ſanctius eſt
ꝑ qḋ iuratur tāto

victimas immolabant deo·ne eas
immolarent ydolis·ſic et iurare per-
mitterentur ꝑ deū·ꝙ recte hoc face
rent·ſed ꝙ melius eſt·deo id exhibe
re ꝗ demonijs·¶ Item ex ꝯcilio cā
thaginenſi quarto· Excōicet̄ cle

Ricꝰ ꝑ c̄eaturas ꝑtinacit̄ iurāſ
C Lericū ꝑ creaturas iurante3
acerrime eſſe obiurgādū·ſi ꝑſtitērit
in vicio excōicandū·inter epulas ve
ro cantantem ſupradicte ſententie
ſeueritate cohercendū decernimus·
¶ Itē pius papa Clericꝰ deponat̄·
laicꝰ anathatizet̄ ꝑ capillū ā caput

dei iurās
S I q̄s ꝑ capillū dei
vľ caput iurauēit·vel alio mō
blaſphemia ꝯť deū vſus fuerit·ſi in
eccleſiaſtico ordine eſt deponatur·ſi
laicus anathematizetur·Et ſi quis
ꝑ creaturas iurauerit acerrime ca-
ſtigetur·et iuxta id quod ſinodus
diiudicauerit peniteat·ſi quis aute3
talem hominem non manifeſtauerit
nō ē dubiū quin ſc̄ma ꝯdemnatione
cohercceatur·et ſi ep̄s iſta emēdare
neglexerit acerrime corripiatur·
¶ Queritur quis magis reus tene
atur·an ille qui ꝑ deum an ille q̄ ſu-
pra ſacra euangelia iurat·¶ Huic
queſtioni iohēs criſoſtomꝰ rn̄det di-
cens Nō eſt maiꝰ ꝑ euangeliū ꝗ
per deum iurare
S I aliqua
cauſa fuerit modicū vidr̄ fa-
cere qui iurat ꝑ deū·qui aūt ꝑ euan
geliū maius aliquid feciſſe videtur·
quibꝫ dicendum ē ita·O ſtulti ſcp̄e
ꝑpť deū ſcripture facte ſunt nō deus ꝑpť
ſcripturas·¶ Item ieronimus·
Nō ſolū in altari vel reliquijs ſ; etiā
in communi loquela periurium caue
atur·

H Abemus in lege dei
ſcriptū·nō ꝑiurabis in nomi
ne meo nec pollues nomē dei tui in-
uanum·Ideo āmonēdi ſunt omnes
ut diligēter caueāt ꝑiuriū nō ſolu3
in altari ſeu in ſanctoꝝ reliquijs ſ;
etiā in ꝯmuni loquela·¶ Itē iſido-
rus ſententiaꝝ libro primo·
Nō ꝓhibet deūs iurare ſ; ꝑierare·

N On eſt cōtra dei ꝑceptū iura
re ſ; dū iurādi vſum facimus
ꝑiurij crimen incurrimus·¶ Item
aug̃·de ꝟbis dn̄i ſmone·xxxiiij·
Iuratio non eſt peccatum·

S I peccatū eſſet iuracō nec in
veteri lege diceret̄·nō ꝑiura-
bis reddes dn̄o iuramenta tua·non
enim pec̄m ꝑcipetur nobis·Itē·nō
vobis dicimus nos nō iurare·ſi eni3
hoc dicimus mentimur·quantu3 ad
me pertinet non iuro ſed quantū mi

chi videtur magna neceſſitate con
pulſus cum video qḋ niſi faciam mi
chi nō credit·et ei q̄ michi non cre-
dit nō expedire quod nō credit·hac
ꝑpēſa racōne et ꝯſideracōne librata
cū magno timore dico corā dō·aut
teſtis eſt michi deꝰ aut ſcit xp̄us ꝙ
ſic eſt in meo animo et video ꝙ plꝰ
eſt·id eſt ꝙ amplius ē ꝗ ē eſt·non
non·ſed hoc ꝙ amplius eſt a malo ē
nō iurātis ſed non credētis·¶ Ex ꝑ
miſſis colligitur ꝙ iurare non ē pec
catū·nō tamen tanꝗ bonū eſt appe
tendū ne cōſuetudine iurādi laba
in periurium·ſed cum dr̄ ꝓcedere a
malo non credentis·videtur ꝙ et ſi
iurare peccatū non ſit iuramentū tn̄
recipere malū ſit·ſed nomine mali n̄
malicia ſed peccati pena intelligitur
ex penali enim infirmitate incredulī
tas illa proceſſit qua ad iurandū ꝯ-
pellimur·ip̄m aute3 iurare ſicut pec
catum non eſt ita iuramētu3 ab ali
quo recipe malū nō eſt·¶ Vnde au
guſtinꝰ ſcribit ad publicolam·
Iuramentū accipe non ꝓhibemur·

Q Vamuis dictū ſit ne iuremus
nuſꝗ me in ſcripturis ſanctis
legiſſe memini ne ab aliquo iuratio-
nem recipiamus·¶ Sed queritur·
an ſit vtendum fide eius qui ꝑ demo
nia iurat·¶ De hijs ita ſcribit au-
gu·ad publicolā Lic3 vti fide eius
qui vt eandem ſeruet per demonia iu
rat·

M Ouet te vtꝝ eius
fide vtendum ſit qui vt eam
ſuet ꝑ demonia iurauerit·vbi te vo
lo prius cōſiderare vtꝝ ſi quiſpiam
ꝑ deos falſos iurauerit ſe fide3 ſua-
tuꝝ ꝛ ea3 nō ſuauerit non tibi vidr̄
bis peccaſſe ſi enim tali iuracōne ꝑ
miſſam ſuaret fide3 ideo tn̄ peccaſſe
iudicaretur qꝛ ꝑ deos falſos iura-
uerit·illud autē nemo repꝛhenderet
qꝛ fidem ſuauit·nūc vero qꝛ et iura
uit ꝑ quos nō dbuit ꝛ ꝯtra pollicitā
fecit fidem qḋ non debuit bis vtiq3
peccauit ac per hoc qui vtitur fide il
lius quē ꝯſtat iuraſſe ꝑ falſos deos
et vtitur non ad malum ſed ad bo-
nū et licitū nō peccato illius ſe ſoci-
at q̄ ꝑ demonia iurauit ſ; bono pac
to eiꝰ quo fidē ſuauit·neq3 enim h̄
eam fidem dico ſeruari qua fideles
vocantur qui baptizantur in xp̄o·
Illa enim longe alia eſt lōgeq3 di-
ſcreta a fide hūanoꝝ placitoꝝ atq3
pactoꝝ·verūtamē ſine vlla dubita-
cōne minus malu3 eſt ꝑ deos falſos
iurare veraciter quā per deum veꝝ
fallaciter·quanto enim per qḋ iranť

magis eſt penale
ꝑiurium ꝗ magis
obligatoriū ut ꝗ·
·e·mouet·ſed illḋ
intelligo cū iurať
illicite et habetur
reſpectus ad ſolā
creatura3·hic pa
tet·ꝙ licitum non
eſt iurare ꝑ crea-
turas niſi i iure ex
primatur qḋ poſ-
ſit ſicut ꝑ euange
lium ꝑ altare per
crucem ꝗ·e·habe-
mus·et·q·v·qui
ꝑiurat et ꝑ ſalutē
principis·ut·i·q·
vij·quotiēs·ſcḋm
legē tamē vidr ꝙ
poſſit iurari ꝑ cre
aturas·vt·ff·de
iuriuř·l·ij·§·vi·et
·l·qui ꝑ ſalutē·ſ;
ꝑ menbra dei nō ē
licitū iurare·ut in
auten·ut nō luxu
rientur homines
ꝯtra naturā·coll·
vi·circa medium·
S I peccatum
ꝑcipitetur·
qꝛ nō eſt peccatu3
ꝙ deus vult ſiue
lex·ut xxvi·di·de
inde·ꝛ qui peccat
non peccat legis
auctē·ut·xxiij·q·
iiij·qui peccac·
h ¶ Ad me·ſic dic
canon ꝙ aliquis
dr̄ mutari potius
ꝗ mutare·vij·q·
·i·mutacōnes·et
·c·ſcias·
Q Vāuis·reci-
piamus·niſi cum
ſcimus alique3 fal
ſum iuraturu3 tūc
enim ꝓhibemur
recipe iuramentū·
ut·ꝗ·c·q·v·qui ex
igit·vel cū ſcimꝰ
aliquē poſſe cito
labi in ꝑiuriū·vt
ex de cohabi·cle·
clericos·ꝛ eſt hic
ar·ꝗ eo ip̄o ē lici
tum aliquid qḋ n̄
eſt ꝓhitum vt ꝑ
xvij·q·ij·lex diuia
ne·xxviij·q·i·iam
nunc·Item ar·ꝙ
antecedens eſt li-
citum non tn̄ cōſe
quens·ſic·xxiij·q·
·i·quid culpatur
in fine·
M Ouet·hic·
plus enim peccat
qui in duobꝫ pec
cat ꝗ qui in vno
peccat·xiij·di·c·i·
a ¶ Sociat·ꝛ ita
obligat iuramen-
tum qḋ ſit ꝑ fal-
ſos deos·ꝛ nō ob
ſtat·ff·de iuriuř·
·l·nō erit·§·penl·
vbi dr̄ ꝙ nō vals

iuramentum quod fit p falſos deos · quia ibi loquitur de hominibus eiuſdem fidei · ... der tacite queſtioni · cū pagani non habeant fidem q̄ modo dicis eos frangere fidem · ¶ Neqꝫ h' rn̄ · Ad hoc reſpondet ꝙ hic non agitur de fide virtutum ſed de alia fide · multipliciter enim fides dr̄ · qn̄qꝫ idem eſt fides ꝙ ſacramentum baptiſmi · vt · xlv · di · de iudeis · Item dicitur fides caſtitas · thori · ut xxvij · q · ij · coniuges · Item dicitur fides ſecuritas ſiue pactum · vt xxiij · q · i · noli · Item dicitur fides cōſciē tia · vt ibi om̄e qd̄ non eſt ex fide peccatum eſt · vt · xxviij · q · i · § · i · Item dicitur fides habitus mentis bene cōſtitute · Item dicitur fides credulitas ſcd̄m quam credimus illud quod non videmus · vt ibi · fides non habet meritum · rē · de pe · di · iiij · c · in domo ·

¶ Veraciter · idē ē ſi faciliter iuret p deos falſos · et ita piuriū cōmittit qui verum iurat per falſos deos ·

¶ Magis · hec dictō magis hic non cōparatiue ponitur ſed abnegatiue · quia falſi dei n̄ ſunt ſancti ·

¶ Penale · id ē maiori pena dignum · quanto enim res eſt ſanctior vl' melior tanto ē maius peccatum offendere eam quā aliam vt · xvij · q · iij · ſicut qui · et ꝫ · e · q · v · q̄ piurat ·

¶ Periuriū · id ē temerarium iuramentum · et ſic bene adaptatur ratio cōſequentis ·

¶ De laban · ſꝫ nonne ille peccat qui p falſos deos iurat · ſꝫ ꝛ ille peccat qui recipit tale iuramentum · vt ꝫ · e · q · v · ille ſed dic ꝙ licꝫ ille peccet tamen pmittitur tale iuramē tum cū aliter non poſſit haberi fides dictis ſuis · pterea ſi iuraret per deum verum facilius obuiaret tali iuramento et tamen magis peccaret ·

¶ Salutē · et in canone p ſalutem dn̄oꝝ iuratur · vt · l · q · vij · quotiēs ·

¶ Infimis · al's memphis q̄ erat caput regni pharaonis ·

magis ſanctū eſt tanto magis eſt penale piuriū · Alia queſtio eſt vtꝝ nō peccet qui p falſos deos ſibi iurari facit · q2 ille qui ei iurat per falſos deos iurat quos colit · Cui queſtioni poſſunt illa teſtimonia ſuffragari que ipē cōmemoraſti de laban et abimalech · ſi tamen abimalech p deos ſuos iurauit ſicut laban p deum ſocoth · ¶ Sicut etiā cū in libro machabeoꝝ romani legantur pacē firmaſſe cū iudeis intelligendi ſunt iuraſſe p deos falſos ſicut et iudei iurauerunt per deum verū · ſic etiā ꝛ de iuramento qd̄ fit p creaturas · intelligendum eſt ꝙ ipm quidē iurare per creaturas malū eſt q2 a deo ꝓhibitum eſt · ſꝫ ſuare qd̄ iuratur bonū ē ut euiteť pcc̄m mendacij et doloſitatis · Sed obicitur ꝙ ioſeph vir ſanctus per creaturas iurauit dū dixit fratribus ſuis per ſalutē pharaonis n̄ exibitis hinc · Sed ſciendum eſt ꝙ ſancti nō tam p creaturas q̄ꝫ p creatorem creaturarum iurabant · nec in creaturis aliud q̄ꝫ creatorem ipſaꝝ venerabātur ſicut ioſeph q̄ p pharaonem iurando hec in eo veneratus ē qd̄ dei iudicio poſitus erat in infimis · Vnde apl'us · omnis poteſtas a dn̄o deo eſt · Itē xp̄s pilato · nō haberes in me ptātem niſi eſſe tibi data deſuper · deus aūt p creaturas iurare ꝓhibuit ne vel more gentilium aliqd̄ numen deitatis creaturis ineſſe crederetur · vel ne creaturas cōtemptibiles iudicando p eas pmiſſa p nichilo duceremus · Sed queritur quid grauius ſit an p creaturas an p creatorem iurare fallaciter · dupliciter enim reus eſt qui p creaturas iurat mendaciter · q2 et cōtra ꝓhibitionem iurat p qd̄ ſibi iurare nō licet a quo peccato eſt immunis qui non niſi per creatorē iurat et pꝛimum dolo caret · qd̄ facit etiā per creatorē mēdaciter iurans · ſed ſi piurium tanto magis penale ē · quāto ſanctius illud p qd̄ iuratur · apparet ꝙ et ſi per creaturas mendaciť iurās dupliciť peccet grauiori tn̄ ſe ſubicit pene q̄ per creatorem iurat mendaciter ·

¶ Periurij aūt pena grauiſſima ē quā ſi quis timēs ad cōfeſſionem veni

¶ Dupliciter · et ita quandoqꝫ duo mala ratione cōiunctionis non equiualent alteri eoꝝ p ſe · ſic ē de offi · iudi · del' · ſup · § · ſi vero · ¶ Predicādū · de piurio · quantū ad numerū ānoꝝ · hoc intellige nō q̄tū ad aſpitatē penitētie · nam regulariter ꝓ quolibet mortali debeť ſeptēnis pn̄ia niſi dignitas delinquētis vel qualitas d'licti aliud ſuadꝫ · xxxiij · q · ij · h' ipm · et · lxxxij · di · pſbr · et · xxvij · q · i · deuotā · vnde licet ſeptēnis penitētia imponatur ꝓ periurio ſic ꝓ adulterio vel homicidio aſpior tn̄ pn̄ia imponitur ꝓ adulterio vel homicidio q̄ ꝓ piurio et durior ꝓ homicidio q̄ ꝓ adulterio ut xxxiij · q · ij · ſi · q ·

¶ repellend9 · ar · aliquē cōpellendum ad pn̄iam · vi · q · i · illi q̄ ·

Q · ij ·

Quod aūt hic querit' an ſit periurus · qui iurat falſum qd̄ putat verū · Ad qd̄ notādum ꝙ quatuor modis dr̄ cōmitti piuriū · vno modo vt ſi aliqs falſum ignorant' iuret et illd̄ nullo modo ē pcc̄m ut ꝫ · e · beatus · ſcd̄o modo dr̄ piurium tm̄ falſū iuramentū ſcienter fcm̄ ꝛ illd̄ ſemp ē pcc̄m ꝛ mortale ꝫ · e · homines · tercio mō dr̄ piuriū indiſcretum iuramentum · et illud qn̄qꝫ ē mōtale pcc̄m ꝫ · e · q · iiij · q̄ ſacro · qn̄qꝫ eſt veniale · vt · xxv · di · § · aliaſ ea · quarto mō dr̄ piuriū traſgreſſio iuramenti et illud qn̄qꝫ nullū ē peccatū ut i illicitis · ut ꝫ · e · q · iiij · i mal' · qn̄qꝫ ē mōtale vt ꝫ · e · q · iiij · ſi aliqd̄

In dolo factur9 ē · i · q̄liť ꝓmitit facere ·

¶ Neqꝫ r · ſ · hrē aim decipiēdi · ſi n̄ hrēt aim ſec9 eſſꝫ ut ꝫ · e · ne quis ·

Animaduertēdū · veritatem · i · cōſciētiam veritatis ꝫ · e · ne qs in cōſcia · ſꝫ rei veritas nō ſufficit niſi aſſit cōſcia ut ꝫ · e · homines · ſic ꝛ veritaſ cōſcie ſufficit ut a furto excuſet · ſcꝫ ſi credo dn̄m pmiſ furū · ut · inſtitu · de obli · q̄ ex delicto naſcūt' · § · placuit

¶ Iudiciū · i · diſcretionem ·

¶ Atqꝫ iuſtiā ·

re noluerit a fidelium cōſortio eſt abiciendus · ¶ Vnde euticianus ppa ·

Fidelium careat cōſortio qui periurij penitentiam agere noluerit ·

Predicandū ē etiā vt piuriū fideles caueant ꝛ ab h' ſūmope abſtineant · ſciētes hoc grande ſcel9 eſſe et in lege et in ꝓphetis et in euāgelio ꝓhibitum · Audiuimus autē quoſdam puipēdere hoc ſcelus et leuem qdammodo periuris penitentie modum imponē · qui etiā noſſe debent talem ꝺ piurio penitentiam imponi debere · qualē et de adulterio et de fornicacōne et de homicidio ſponte conmiſſo ꝛ de ceteris criminalibus vicijs · Si quis vero ppetrato piurio q̄ quolibet criminali peccato timens penitentiam longā ad cōfeſſionem venire noluerit · ab eccleſia repellendus eſt ſiue a cōmūione ꝛ cōſortio fideliū ut null9 cū eo cōmedat neqꝫ bibat neqꝫ i domo ſua eū recipiat ·

Q · II

Quod autem periurium ſit falſum iurare facile probatur · Ait enim auguſtin9 · i libro pſalmoꝝ ſup · dn̄i eſt terra ·

Periurat qui aliť facturus ē q̄ꝫ pmittit ·

In dolo iurat q̄ aliť factur9 ē q̄ꝫ pmittit · cum periuriū ſit nequiter decipe credentes · ¶ Itē ieronimus ſup ieremiā · li · ij

Quot debeat habere comites iuſiurandum ·

Animaduertēdū eſt ꝙ iuſiurādū hos habeat comites veritatem iudiciū atqꝫ iuſticiam · ſi iſta defuerint nequaquā iuramentū erit ſed periurium · Item qui falſum iurat mētitur · mentiēdo autē iurare nichil aliud eſt quā peierare · cum ergo omnes qui loquūtur mendacium perdēdi ſint · iuxta illud pſalmiſte · perdes omnes qui loquuntur mendacium · multomagis dānabiles ſūt qui mentiēdo peierare cōuincunť quā qui nomen dei ſui in uanum aſſumunt · Sed aliud ē falſum iurarē alid̄ iurare in dolo · nō enim omnis qui aliter facturus eſt q̄ꝫ pmittit in dolo iurat · Licet enim apl's aliter facturus eſſꝫ q̄ꝫ pmiſſit corinthijs in pma epiſtola cū ait · veniam ad vos · non tam in dolo iurauit aut mēdaciter

Hid eſt vt iuſtum ſit et licitū quod iurat·
Omines·hic oſtendit tres modos periurij·
b Putat·ꝑmū· c Et temere·i·idiſcrete· d Aut ſcit·ſcdm·
e Iurat·id qd vez eſt· f Que duo·ſcȝ ꝑmū et ſcdm·et ſb ſe-
cūdo cꝑhendit ſm et terciū· g Velit· q: ipm peccare nemo per ſe
ſe vult·ut xv·q·i·merito· h Linguā·ſic·xv·q·vi·c·i·

B·§·placuit· Beatus·diuiſ·na qua omnia vincula humana franguntur·xix·q·ij·due ſunt·et ſm quā diſpoſicōnē eſt licitum qd alias eſt illicitū· ut·xiiij·q·v·dixit· et eſt·ar·hic ꝙ in omni voto vel ſacramento intelliguntur huiuſmodi gnāles ꝯdicōnes ſi deus voluerit ſi vixero ſi potero·ut·ij·e·q·ne quis·et·xxvij·q·ij·§·cū ergo·et·ff·qui ſat·dare·cog·l·vl·et etiā ſi marito placuit·xxxiij·q·v·noluit·
·ar·ꝯt·xxij·q·ul·
·c·vl· vbi de hoc
notaui·

Is aūt·iſtituta ex hꝰ dicto aug·ſeqt ꝙ q mētit michil dic q: n̄ dicit id qd vox ſignificat ſicut hic dicit aliud enim cogitat mente ꝙ ore ꝓferat·Itē id nō dicit qd cogitat q: vox illd nō ſignificat nec dicit illud qd vox ſignificat q: illud non intendit g nl dicit vt·ff·d rebꝫ du·l·i ambiguis·
k Inſtituta ſp·g in ꝑuilegijs vl in ſcriptis interptabuntur verba ad id ad qd inſtituta ſunt vt hic·et xxxvij·di·relatū·et ſemp ad ꝯmunem intelligentiam et cetera ex de ſpon·ex lris·et·ff·del·iij·non aliter·ſed ꝯtra·plerūqȝ duȝ ꝓprietas verbo attenditur veritatis ſenſus amittitur ex de v·ſig·ꝑtrea· nam potiꝰ mens attenditur quam vba conſideraða ſūt ut·ij·e·q·v·humane·et ꝯtra verū intellectum ſit interptatio·ex·de poſtul·ad hec· circa ſi·et potius ꝯſiderandū eſt quod teſtator ſenſerit ꝙ ipa vocis ſignificatio vt·ff·d ſūdo i ſtruc·l·cum de lanionis·§·aſinaȝ·et hꝰ vera ſunt niſi interpretatō a iure habeatur·vt·xx·q·ij puella·
l Furtū·xiiij·q·v forte·
m Ad animuȝ·ar·plus ꝯſiderari animū vel opioeȝ ꝙ factū vel veritateȝ· vt extra de biga·nuper·iij·q·vij·§·vez·i·q·i·ſi quis a ſimoniacis·
n Intencōne· ſecus eſt in furto· q: licȝ aliqs credat iuito domino res eius ꝯtractaē tn̄ nō committit furtū ſi dn̄o placȝ inſti·de obli· que ex delicto naſcun·

promiſit· ille enim in dolo iurat aut mendaciter ꝓmittit in cuius mente eſt nō ſic ſe eſſe factuz vt ꝓmittit· ille autez qui ꝓmittit falſum qd putat eſſe verum nec in dolo iurat nec mēdaciter ꝓmittit· Vnde aug· de verbis apoſtoli ſmone·xxviij·

De eo qui iurat falſum qd putat eē vez

Homines falſū iurāt· vel cū fallunt vel cū falluntur· putat homo vez eſſe qd falſum eſt ⁊ temere iurat·ā ſcit vel putat falſuȝ eſſe ⁊ tn̄ ꝓ vero iurat ⁊ nichilominꝰ cū ſcelere iurat·diſtāt aūt iſta periuria que duo ꝯmemoraui·Fac illuȝ iurare qui verum putat eſſe ꝓ quo iurat verum putat eſſe ⁊ tn̄ falſum ē non ex animo iſte ꝑiurat fallitur·hꝰ ꝓ vero habet qd falſum eſt nō ꝓ re falſa ſciens iuracōnem interponit· da aliū·ſcit falſum eſſe et dicit vez eſſe et iurat tanꝙ verum ſit qd ſcit falſum eſſe·vide ꝙ iſta deteſtāda ſit belua et de rebus humanis exterminanda· quis enim fieri velit·omnes homies deteſtantur talia·Fac alium putat eſſe falſuȝ et iurat tanꝙ vez ſit·forte vez ē·verbi gratia vt itelligas·pluit in illo loco· interrogas hominē et dicit pluiſſe· et ad negocium eius cōpetit ut dicat pluit·ſed putat n̄ pluiſſe ꝑiurus eſt· Intereſt quemadmodum verbum ꝓcedat ex animo reā linguaȝ nō facit niſi rea mens· Quia ergo mens huius nō erat rea quia et neſciebat eſſe falſum quod iurauit eſſe vez nec temere vel negligenter ſed cum magna diligētia videbatur ſibi deꝑhēdiſſe vez qd iurauit falſum· periurij reꝰ nequaꝙ eſt iudicandus· Itē quod dicitur·qui falſum iurat mētitur n̄ vniuerſaliter hoc intelligi debet·nō enim omnis qui falſum dicit mētit ſic nec omnis qui mētitur falſum dicit· Vnde aug·in enchiridion·

Non eſt mētiri dicere falſū qd putatur vez

Is aūt mentitur qui ꝯtra id qd aio ſentit loquitur voluntate fallendi·et vtiqȝ vba ꝓpterea inſtituta ſunt non ut ꝑ ea ſe inuicem hoies fallāt· ſed vt eis quiſqȝ in alterius noticiā cogitacōes ſuas ꝓferat·verbis ergo vti ad fallaciaȝ non ad quod ſunt inſtituta peccatū eſt·nec ideo vllū tamen mendacium putandum eſt non eſſe peccatuȝ·q: poſſumus aliqn̄ alicui ꝓdeſſe mentiendo poſſumus enim et furando· ſi paup cui palam datur ſentit comodum et diues cui clam tollitur non ſentit incomodum·nec ideo tale furtum quiſꝙ dixit peccatū nō eſſe· et infra·nemo mentiens iudicādus eſt qui dicit falſum qd putat veruȝ·q: quantū in ipo eſt non fallit ipſe ſed fallitur·non itaqȝ mendacij ſed aliquando temeritatis arguendus eſt qui falſa incaute credit ac pro veris habet· potiuſqȝ ecōtrario quantum in ipo eſt ille mentitur qui dicit tanquā vez qd putat falſuȝ·quātū eni attinet ad animū eius q: nō quod ſentit hoc dicit non vez dicit ꝙuis verum inueniatur eſſe qd dicit·nec vllo modo liber eſt a mēdatio qui ore neſciens verum loquitur ſciēs aūt volūtate mentitur·non conſideratis itaqȝ rebus ipis de quibꝫ aliqd dicitur ſed ſola intētione dicētis melior eſt qui neſciēs falſum dicit qm̄ id verum putat·ꝙ qui mentiēdi animuȝ ſciens gerit neſciens vez eſſe quod dicit· Itē gelaſius pp̄

Nō mētit qui animum fallendi non habet·

Beatus paulus apl's non ideo qd abſit fefelliſſe credēdꝰ ē ā ſibi extitiſſe ꝯtrarius·qm̄ cū ad hiſpaniam ſe ꝓmiſiſſȝ ituz diſpoſicōne dīna maioribꝫ occupatus ex cauſis implere nō potuit qd ꝓmiſit· quātū enim ipius voluntatis interfuit hoc ꝓnūciauit·quod re vera voluiſſȝ efficere·quantū enim ad diuini ſecreta ꝯcilij que vt homo oia nō potuit licȝ ſpiritu dei plenus agnoſcere ſuperna ꝑtermiſit diſpoſicōne ꝑuentus· nec quia beatus petrus apl's ꝓ affectu diuine reuerētie ipſi dn̄o reſpondit·non lauabis michi pedes ineternum fefelliſſe qd abſit·aut in ſua putabitur minime cōſtitiſſe ſententia quia mox eidem diuine voluntati ceſſit·et qd ſe dixerat nō eſſe facturum cauſis aſtrictus humane ſalutis paſſus eſt voluntate prona faciendum Ille ergo falſum iurādo mētitur qui ſcit falſum eſſe qd iurat·Eſt eni

p Maioꝛibꝫ·no· ꝙ ſm canones excuſat qs a iuramento ꝓpter maiora negocia·ut ex de iuriur· breui·et·c·qrelaȝ·ſecus ſm leges q: difficultas ꝑſtacōnis non reddit ſtipulacōnē inutilē·vt·ff·de v·obli·cōtinuꝰ actꝰ·§·illud
q Nō lauabis· nec petrus fuit ſibi contrarius nec dn̄o·dn̄s enim voluit ex humilitate lauaē pedes petri· petrus ꝓpter reuerentiā noluit hoc·ſed reuerētia et humilitas ſibi nō ſūt contraria· Item ſibi nō fuit cōtrarius q: ꝑmo ꝓpter reuerentiā noluit·ſcdo ꝓpter obedientiā ꝑmiſit lauari· et obedientia nō eſt cōtraria humilitati vel reuerentie ſimilem ſuperficialem contrarietatē habes· viij·q·i·in ſcripturis·cū ſuis concordantijs·
r Mendacium· ſtricte ſumitur hꝰ mendaciū·largiꝰ ſumitur cū dr falſitas eſt veritatis immutacō· ut in auten·de ſide· miſtrum·et caute·in principio·
s Fallere·fallē aliquē in ꝯtractu aliquo minus peccatū eſt ꝙ falli ab aliquo circa articulos ſidei· In hijs enim que ſpectāt ad ſidē nō multuȝ differunt inter ſe fallere et falli·vt xv·q·i·ſi cupis·
In quibꝫ rebus·ſicut hꝰ an planete moueantur ꝯtra firmamentū vel cū ipo an homo et non homo eandē ſpeciem ſignificant·
t Aliud nota diffinicionem erroris·ut·s·xxxviij di·quamuis·⁊·c·ſedulo·

En ipaꝝ que dicūt[ꝛ] et non creduntur ſicut in ꝯtractibus.
b ❡ Vtcūqꝫ .i. q̄litercūqꝫ fallatur ſiue ꝑ negligentiā ſiue nō.
c Seiūcta ſūt. quaſi dicēt minus malū ē fallere ī ꝯtractibꝯ ꝙ̄ falli in
fide. et ſic non obſtat. xvi. q. i. ſi cupis. ꝯeſſe paſſum. vel nō eē natū
Rimū ē. religionis. ſic ē il̄m nō de vgine. i. q. iiij. ꝯ. notādū.
d ❡ Condicōne. potiꝰ eñ debet oīa mala pati quam tali malo
ꝯſentire. xxxij. q. v. ita ne.

rerum. aliud ad euitandū ꝑiculum vite. terciū ad pudiciciā ꝯſuandā.
q ❡ Cū alterius. ſic. xiiij. q. v. denīqꝫ. xi. q. iij. ſi q̄s vero. ꝑiculoſa eſt
eñ talis ꝯpenſacō. xiiij. di. ꝙ ait. ꝑt ſibi tñ aliquis ꝯſulere cū alteriꝰ
īiuria dū tñ nō eo ꝓpoſito faciat vt alij noceat ſꝫ tm̄ ſibi ꝓſit. ut. ff. d
aqua plu. ar. l. i. ꝯ. Denīqꝫ. nec tūc facit iniuriā cum ſuo iure vtitur. vt
extra de elect. cū eccleſia. et extra de ap. bone.

mendacium ut auguſtinus ait falſa ſignificacō vocū cū volūtate fallēdi ſꝫ cū fallere ſemꝑ ſit volūtatis. falli aūt vl̄ infirmitatis vel temeritatis grauiꝰ aūt ſit qd̄ ex volūtate ꝙ̄ qd̄ ex temeritate vel īfirmitate ꝓcedit aliq̄n ꝯtingit falli vel nullum vl̄ minimū eſſe peccatū aliq̄n ex ipa reꝝ varia ꝯſideratōne minꝰ eſſe fallē ꝙ̄ falli. ❡ Vñ idē aug. in enchiridiō.

Fallit in hijs q̄ ad fidem nō ꝑtinēt aut paruū aut nullū peccatū eſt.

In quibꝫ rebus nichil intereſt ad capeſcēdū regnū dei vtꝝ credatur an nō. et vtꝝ vera putēt an falſa. in hijs errare id eſt aliud ꝑ alio putare nō ē arbitrandum eſſe pcc̄m. ą̄ ſi ē minimū eē atꝫ leuiſſimū ❡ Idē in eodē. **ī hijs q̄ ad fidē ꝑtinēt grauiꝰ ē falli ꝙ̄ alios decipe**

In ipaꝝ ꝗꝫ ꝯſideracōne rerum que dicuntur tantū intereſt. qꝛ ſiue quiſqꝫ fallatur ſiue mētiat̄ vtcunqꝫ falli ꝙ̄ mētiri minus ē malū quātū ꝑtinēt ad hoīs voluntatē et tñ lōge tolerabilius eſt in hijs q̄ a religione fidei ſeiuncta ſūt mentiri ꝙ̄ in hijs ſine quoꝝ fide vel noticia deus coli n̄ ꝑt falli. ❡ Item qd̄ dr̄. ꝑdes omnes qui loquuntur mēdaciū. nō de omni mendacio intelligendū ē. Sunt eñ quedā mendacia ī quibꝫ et ſi ſit aliqua culpa nō tñ dānabilia ſūt. imo tanq̄ nō mēdacia hn̄da ſunt. Sunt et alia mendacia q̄ ſunt grauioris culpe. de quibꝫ intelligit̄. ꝑdes oēs q̄ lo. mē. Vt aūt appareat q̄ mēdacia ſint venialia ⁊ que dānabilia diſtinguendū ē quot ſint gn̄a mendacij. ❡ De quibꝫ aug. ſcribit in libro de mēdatio. **Quot ſūt gn̄a mēdacij.**

Primū ē capitale mendaciū et longe fugiendum quod ſit in doctrina religionis ad qd̄ mendacium nulla ꝯdicōne q̄s debet adduci. Secūdum ut aliquem ledat iniuſte qd̄ tale ē. vt nulli ꝓſit et obſit alicui Tercium qd̄ prodeſt alteri ita qd̄ obſit alteri ꝙ̄uis non ad immundiciam obſit corꝑalem. Quartū ſola mētiēdi fallēdiqꝫ libidine qd̄ miruꝫ mendaciū ē. Quintū qd̄ ſit placendi cupiditate de ſuaui eloquio. Hijs omnibus penitus euitatis atqꝫ reiectis ſequitur ſextuꝫ genus qd̄ nulli obeſt et ꝓdeſt alicui. velut ſi quiſpiā pecuniā alicuius iniuſte tollendam ſciens vbi ſcit neſcire ſe mentiatur Septimū genus mendacij eſt qd̄ et nulli obeſt ⁊ ꝓdeſt alicui velut ſi nolens hoīem ad mortē queſitū ꝓdere mentiatur. Octauū genus mēdacij ē qd̄ et nulli obeſt et ad hoc ꝓdeſt ut ab immundicia corꝑali aliquē tueatur. Nō ē igitur mētiendū in doctrina pietatis. magnū ſcelus ē ꝑmum genus deteſtabilis mēdacij. non eſt mēciēdū igitur ſecūdo genere quia nulli faciēda iniuria ē. nō eſt igitur mentiēduꝫ tercio gn̄e qꝛ nulli cū alterius iniuria ē ꝯſulendum. Non eſt menciēdū quarto gn̄e ꝓpter mendacij libidinem q̄ ꝑ ſeipſam vicioſa eſt Non ē mētiendū quito gn̄e. qꝛ nec ipa veritas placendi cā hominibus enuncianda eſt. quātominus mēdacium qd̄ ꝑ ſeipſuꝫ qꝛ mendacium eſt vtiqꝫ turpe eſt. Non eſt mentienduꝫ ſexto gn̄e. neqꝫ enim recte teſtimonij veritas ꝑ cuiuſcūqꝫ tꝑali comodo ac ſalute corrūpitur. ad ſempiternam vero ſalutē nullus ducēdus eſt opitulante mēdacō. Neqꝫ ſeptimo gn̄e mentiēdū eſt. non enim cuiuſqꝫ ꝯmoditas aut ſalus tꝑalis ꝑficiende fidei ꝑ̄ferenda eſt. nec ſe quiſq̄ in recte factis nr̄is tam male moueri ſentiat vt fiat etiam animo deterioꝛ lōgeqꝫ a pietate remotior. Nec octauo gn̄e mentiēduꝫ ē qꝛ ⁊ in bonis caſtitas animi pudicicie corpis ꝑ̄fertur. et in malis q̄ ipi facimus eo qd̄ fieri ſinimus nobis damnabilius ē. In hijs ergo octo generibꝫ tanto quiſqꝫ minus peccat cū mentitur quātomagis a ꝑmo recedit. Quiſquis aūt eſſe aliqd̄ genus mendacij qd̄ pcc̄m non ſit putauerit decipiet

f ❡ Vt nulli ꝓſit vt eſt mendaciuꝫ detractoris vel falſi teſtis in cā criminali. ſimile dicit lex. nō ē ferendus qui vult obeſſe et non ꝓdeſſe. ff. de rei. ven. in fundo.
g ❡ Vt obſit. vt mendaciuꝫ teſtis in cā pecuniaria.
h ❡ Immūdiciā. tūc enim magis obeſſet.
i ❡ Mirū. quaſi diceret. mirū ē ꝙ ita vult aliq̄s mētiri vbi nulla vertitur vtilitas. quidaꝫ tñ habēt merum mendacium.
k ❡ Placendi. ꝙ faciūt adulatores ad hoc ut placeāt. xlvi. di. ſunt nonnulli. tñ adulatio q̄nqꝫ eſt veniale peccatum vt xxv di. ꝯ. alias.
l ❡ Hijs omnibꝫ. quaſi diceret precedentia q̄nqꝫ ſūt mortalia. ſed ſequētia ſunt venialia.
m ❡ Iniuſte. ſecꝰ ſi iuſte. ut ſi fieret auctāte iudicis.
n ❡ Septimuꝫ. in hoc differt ſeptimum a ſexto. qꝛ illud ꝓdeſt ad vitandū ꝑiculū ꝑſone. ſed illud ad euitandum periculum damni.
o ❡ Et nulli. hic dr̄ ꝙ nulli obeſt ⁊ tñ obeſt ei qui mētitur. et ſic eſt ar. ꝙ ipa ꝑſona de q̄ ſit ſermo vel ad quam ſit ſermo n̄ includitur in generali ſermone. ſi. ff. cōmunia ꝑdi. q̄cquid venditor. ar. ꝯtra xxvi. di. d inde. ff. de pigno. paulus. ꝯ. vlti. vbi dicitur ꝙ ſi huius obligauerit oīa bona dn̄i ſui ipe intelligit̄ obligari
p ❡ Vt ab immūdicia. ut ſi volenti ꝯcūbere cum ſoluta dicam eam eſſe ꝯiugatā. et ꝓdeſt iſtud ei ad ꝯſeruandū pudiciciā Et nota ꝙ iſ tria mēdacia ī hoc ꝯueniūt ꝙ ꝑ ea alicui ꝓdeſt mentiēs ſed nulli obeſt. ſed differunt in iſ. qꝛ vnū ꝓdeſt ad vitandum dampnū rerum. aliud ad euitandū ꝑiculum vite. terciū ad pudiciciā ꝯſuandā.

r ❡ Placēdi. adulacōnis cā. et ē ſi. xxxij. q. iiij. obiciūtur. xcij. di. cantātes.
s ❡ Ad ſempit̄nam. ſed qualiter poteſt aliquis ad eternā ſalutē duci ꝑ peccatū. Rn̄. indirecte vt ſi monachus dicat regulā ſuā eē dulcē et ꝑ tale mēdaciū lucretur aliquem xp̄o. et eſt. ſi. i. q. ij. ꝙ̄ pio. xlv. di. de iudeis. ⁊ ſic patet ꝙ nullꝰ debet mētiri ut aliꝰ periculū corpis vel rerū euitet xiiij. di. qd̄ ait ⁊ ꝗ. e. fa
t ❡ Perficiende. i. ſalutem alteriꝰ nemo debꝫ ꝑ̄ferre ꝓpe fidei.
u ❡ Factis. quaſi diceret. licet nos dicimus ꝙ nemo debet mentiri pro vita alterius. non ideo aliquis adeo crudelis vel impiꝰ ſit ꝙ nō defendat talē facto licꝫ vbo non poſſit defendere ipſum.
x ❡ Quia ī bonis. id eſt inter bona.
y ❡ Prefert̄. vt xxxij. q. v. tolerabilius.
z ❡ Damnabiliꝰ. electiue ponitur. et eſt ſenſus malū quod nos facimꝰ ſcꝫ mēdacium nobis eſt damnabile ſed ꝙ nos ſinimꝰ fieri homicidium nobis non ē damnabile.
⁊ ❡ Recedit. nō vide iſ verū qꝛ minus peccatur ſeptimo gn̄e mēdacij ꝙ̄ octauo. qꝛ maius malū vitat̄ ꝑ ſeptimū mēdaciū ꝙ̄ ꝑ octauū. ad iſ dico ꝙ rectiꝰ iſte non ꝯſiderat̄ ſm ordinē mēdacioꝝ quē iſ enumerāt. ſꝫ potius ꝯſideratur circa q̄litatē ꝑmi mendacij nā ꝑmū mēdaciū ꝯſiſtit in religiōe qd̄ maximum eſt. vnde eſt maximuꝫ peccatū in hoc mentiri. quanto ergo magis recedit̄ a religione tāto ē minus pcc̄m. vel dicas ꝙ tria vltima peccata nō differūt inter ſe n̄ ſm qualitatē fci. et ita nō reputat iſta tria mēdacia ꝑ diuſa

Cam humilitatis·ſed nōne bonoꝝ mentium eſt ibi recognoſcere culpam vbi culpa nō eſt·ut·s·di·v·ad eius·Rn·in gnē pt qs di
cere ſe eſſe peccatorē·qt nemo ſine crimine viuit·vt·xxv·di·§·criminis
⁊ recognoſcēdo in ſe culpā eſſe nō peccat·dūmō hoc credat veꝝ eſſe
quod dic̄·xl·di·an oia·⁊ ij·q·vij·quanq̄·ſ; ſpēalit̄ dicēdo aliquod pec
catū de ſe cuius ɔtrariū ē verū mortaliter peccat·Sʒ obicitur de ſacer
dote qui oīa cri
mina ſpecialiter
de ſe ɔfitet̄·ſ; dic
q̄ illud fac̄ in pſo
na ecc̄ie·nullū em̄
viciū ē qd nō re
periat̄ in aliquo
menbro ecc̄ie·vel
dic ut dic̄·aug·q̄
in vno pcc̄o mul
ta pcc̄a p̄nt nota
ri·cum em̄ qs pec
cat mortalit̄ omi
ſit homicidium oc
cidendo animam
ſuā·ɔmiſit furtuʒ
q: ſbtrahit ſe deo
adulteriū q: reces
dit a deo et forni
catur cū diabolo·
piuriū q: fidē pro
miſſam in baptiſ
mo nō ſuat·et q̄
dicit in oībꝫ vi
cijs in quibꝫ miſ
ſer hō peccat̄ p̄t
et cetera·ibi ɔpre
hendūtur genera
ſinguloꝝ et non
ſingula generum
tres em̄ ſūt modi
peccādi·ſ·delecta
cōne ɔſenſu ope
r̄·de pe·di·ij·ſic·
b Falſitas·quia
duo cōtraria non
p̄nt eē in vno ſub
iecto·ut xxxij·q·
·i·cū renunciatur
c Ubi·rebus·
maius enim
ē mētiri de deo q̄
de homine·
d Qui ɔſulēdi·
rōne cōſilij nemo
peccat vel obliga
tur dūmō non ſit
fraudulētū·ut·ff·
de reg·iur·ɔſilij·
⁊ vbi alit̄ nō erat
ſecurus ille cui cō
ſulitur·ut·ff·mā
dati·ſi r̄muneādi·
·§·ſi tibi manda
uero·qn̄q; tn̄ tene
tur plus ɔſulēs q̄
faciēs vt·lxxxvi·
di·tanta·
e Nec artificio·
ut ſi hoc mō
dicat·iſte equus
neſcit ſcandē ar
borē intendēs qd
neſciat ire ſuper
pontē·et vbicūqʒ aliqs obſcure vel ābigue loquit̄·ut·ff·de iur·ſiſci
f Mētitur·vt ledat aliquē·ſecus ſi aliqs iocoſe mētiat̄ ita ſitēi·
vt·i·c·pxi·Quid g̃ dices de abrahā nōne mētitus ē cū aliud gereret
in aio·vt·i·e·§·abrahā·Itē qd de paulo qui dixit·neſciui q: p̄nceps
eſſʒ cū hō ſciret·vt·xxiij·q·i·patus·Itē qd de mēdacio iehu q̄ aliud i
aio gerebat·vt·i·e·vtilē·Ad hō dōm·q̄ abrahā miſtico intellcu ve
rū dixit oſtēdēs prēm ⁊ filiū in fine tpm reuerſurū ad iudeos cū omēs
reuerterētur·ad ip̄m·Paulus p illa v̄ba p̄dixit deſtructōnē regni iu
deoꝝ futurā veniēte xp̄o·Itē iheu nō fuit mētitus ſ; ɔ̄mice locut̄
ē·vel dic q̄ inſpiracōe diuina hō dixerūt·cx̄ de diuor·gaudemus·

ſemetipſum turpiter cū honeſtuʒ ſe
deceptorē arbitretur alioꝝ Itē
aug· de verbis apoſtoli Nō licʒ ali
cui cauſa humilitatis mentiri·
Qum humilitatis cā mentiris
ſi non eras peccator anteq̄ mētieras
mentiēdo efficeris qd euitaras·veri
tas autem ipſa in te non eſt ñ te ita
dixeris peccatorē ut etiā eſſe cog
noſcas·veritas aūt ip̄a eſt vt qd eſt
dicas·nā quomodo ē humilitas vbi
regnat falſitas· Itē gregorius
Incauti ſūt humi De eodē
les qui mēdacio ſe illaqueant
Item aug·ſup iohannē· Nō licʒ
alicui mētiri ut arrogātia vitetur·
Non ita caueatur arrogantia
ut veritas relinquat̄· Idē
in enchiridion· Non oīe mēdaciū
Ubi aūt eque peccatū eſt·
nō abſurde videtur oīe qui
dem mendatiū eſſe pcc̄m·ſʒ multum
intereſſe quo animo et de quibꝫ re
bus quiſq; mentiatur non enim ita
peccat qui ɔſulēdi·q̄uo ille qui nocē
di voluntate mentitur·nec tantū il
le nocet qui viatorem mentiendo in
aduerſū iter mittit·quantum is qui
viā vite mēdacio fallēte deprauat·
Itē aug·in libro de ɔflictu vicio
rum atq; virtutū· Nō ē aliquo mō
Nec arti quilibʒ decipiendus·
ficioſo mēdacio nec ſimplic
verbo oportet quemq̄ decipe·quia
quōlibet mentitur quis occidit ani
mam Item aug·in·v·pſalmo·
Pro tēporali vita alicui⁹ pfectus
Ne qs arbi mētiri nō debet·
tretur pfectū et ſpiritualē ho
minē p iſta tempali vita morte cu
ius ſua vel alterius nō occiditur ani
ma debere mētiri·Sed qm̄ aliud eſt
mētiri aliud ē veꝝ occultaē·ſiquidē

aliud eſt falſum dicere aliud verum
tacere·ut ſi quis forte non velit ad
iſtam viſibilē mortez hominē pdere
paratus eſſe debet veꝝ occultare ñ
falſū dicere ut neq; pdat neq; men
ciatur nec occidat animā ſuā p cor
pore alterius· Duo vero ſunt ge
nera mēdacioꝝ in quibꝫ non ē ma
gna culpa ſʒ tamē non ſūt ſine cul
pa·cū aut iocamur ā pximo ɔſulen
do mētimur·Illud aūt p̄mū iocādo
ideo non eſt pniciosum q: nō vallit·
nouit enim ille cui dr̄ cauſa iocandi
fuiſſe dictuʒ·ſcḋm aūt ideo minus eſt
q: retinet nonnullā beniuolentiam·
Illud vero qd nō habet duplex cor
nec mendaciū quidem dicendum ē·
verbi gratia·tanq̄ ſi cui gladius cō
mendetur et pmittat ſe redditurū
cū ille qui cōmēdauerit popoſcerit ſi
forte gladiū ſuū repetat furēs·ma
nifeſtuʒ ē nō eſſe reddendū·ne vl ſe
occidat vel aliū donec ei ſanitas r̄ſti
tuatur·Hic ideo nō habʒ duplex cō
q: ille cui ɔmēdatus ē gladius cum
pmittebat ſe reddituꝝ poſcēti non
cogitabat furentē poſſe repetē·ma
nifeſtū ē nō eſſe culpādū aliqn̄ veꝝ
tacere·falſū aūt dicere non inuenit̄
ſcis ɔceſſum· Idē i li·de mēdacō
Pro peccato alterius ſaluti nō debe
Faciat etiā hō p mus ɔſulē
vita tpali vel ſalute hoim qd
p̄t·cū aūt ad hoc ventū fuerit ut tali
ſaluti niſi peccādo cōſulere nō poſſit
iā ſe extimet nō habē qd faciat qm̄
id reliquum eſſe pſpexerit qd recte
faciet· Itē yſidorus in ſinonimis
Omne gen⁹ mē De eodē·
dacij ſumope fuge·nec caſū
nec ſtudio loquaris falſuʒ·nec ut p
ſtes mētiri ſtudeas nec qualibet fal
lacia vitam alicuius defendas caue

Ne quis arbitretur·nō occiditur·videtur ergo q̄ pfectus homo
mortaliter peccat mentiēdo p vita alterius·⁊ ſic erit deterioris
ɔdicōis pfcūs q̄ impfcūs Ad quod notādū ē quod triplex ē gen⁹ mē
dacij·malignitatis quod fit cā decipiēdi et illud oibꝫ ē mortale pcc̄m·
Iocoſitatis vbi nemo leditur·⁊ illud nulli ē mortale pcc̄m·benignitatis
ſiue pietatis quod fit p ſalute alicui⁹ ⁊ de illo dr̄ quod ſit mōtale pfe
ctis et venale in
pfcis·Sʒ q̄re nō ē
mortale poti⁹ illd
pcc̄m qd fit ioco
et p qd nulli pſūt
q̄ iſtd p qd pſūt
alicui· Rn·q: illd
ñ fit ex aio ſ; iſtd
ſic·⁊ p illud itēdit
decipe p iſtud nō
et intelligas hō p
fectū ſolū illū qui
ex toto r̄nūciauit
oībꝫ pōpis ſecu
laribꝫ q̄ ſi decede
ret ſtati ſaluaret̄
Sʒ cū null⁹ debeat
peccare venalit̄
ad hoc ut alt̄ libe
retur a morte·ut
·s·e·p̄mū·q̄liter
g̃ reſpōdebit ille
a q̄ q̄ritur ab ho
ſte·eſt talis i hac
domo·ſi tacʒ p̄ſu
mit eum eſſe i do
mo·ſi autē fatet̄
reus erit homici
dij·Rn·tacere p̄t
⁊ licʒ alt̄ p̄ſumat
malū ex taciturni
tate hō em̄ ei ñ im
putatur·abſit em̄
ut ea q̄ bona ⁊ lici
ta facimus ⁊c·vt
·xxiij·q·v·de occi
dendis·vel p equi
uocacōnem caute
deludat iterrogā
tem·dicēdo nō eſt
hic·i·nō cōmedit
hō ſic abrahā fecit
i·e·q· querit·ho
ſtem em̄ caute poſ
ſum⁹ deludē·xliij
di·in mādatis·nō
obſtat·xi·q·iij·qſ
quis metu·vbi dr̄
q̄ veritatē occul
tare idem ē qd di
cere falſū·ſ; illud
verum eſt in teſte
qui aſſumpſit of
ficium teſtificādi·
Itē nō obſtat·x
xv·q·ij·pſcripcōe
quia obtinet circa
iudicia·
h Nōnullaꝝ·q:
facit vt conſulat
proximo·
i Duplex·s·xi·
·q·iij·anteceſſor·
k Furēs·g̃ ſep
ſubintelligitur hec ɔdicō ſi res in eodem ſtatu māſerit·ut·ff·de ſolu
cū qs in pri·ex de iuriur·quemadmodū·et ē hō·ar·q̄ ppter nouuʒ ca
ſū nouum datur auxilium·ut ex·de offi·iudi·dele·inſinuante·et·ff·de
interro·act·de etate·Itē eſt hō ar·q̄ verba gnālia nō extēdūt̄ ad ea
de quibꝫ non eſt dictū vel cogitatū·ut·s·e·beatus·xi·q·iij·anteceſſor·⁊
·ff·de trāſac·cū aqliana·ex·de dec̄·ex multiplici·ex de filij·pō·audita·
Faciat hō·quod p̄t·ex hō·c·habes q̄ ſolū illud dicim̄ poſſe face
qd iuſte poſſum⁹·qn̄q; hō dcō poſſe ſimul denotat potentiā iuris
vel facti·ut ex de Rept·ſciſcitatus·qn̄q; potentiā facti tm̄·vt·viij·q·i·
inpſes·qn̄q; refertur ad honeſtatē·de pe·di·ij·caritas·ff·de odi·iſti·

ſilius·q̃ñcꝫ ad cõ
moditatem·ff·de
·v·ſig·nepos ꝓ
a ¶ Relic culo·
quũ·i·id ſolũ ſibi
eſt relictum·
O Mne· ut p̃=
ſces·i·ut ꝓſis·
O Uod ait·ve
lit iſtud·
b ¶ Ut ex t9 ar·
ꝙ p ſequẽtia pro
bant⁹ precedẽtia
ut·xxxiiij·q·i·c·i·
ꝛ ĩj·q·i·cõſtat·ff·
d act·et obli·obli
S gacõnum·
I qs p teſta
mentũ·raptũ· na
pnã ꝯmiſerũt fi=
lij iſrl·xiiij·q·v·
dixit·et ẽ h ar·ꝙ
vno ꝓhito ꝓhi=
bita ſũt oĩa ſilia·
ut·s·di·iiij·dñiqꝫ
in·fi·et ex de ꝯſti·
tranſlato·
f ¶ Iniurie·tũc li
cuit ꝓpa auctate
vleiſci iniurias·ut
xxiij·q·iiij·cum i
lege·et·q·v·ſi au
dieris·hodie nõ li
cet ut·xxiij·q·iiij
iter·et·q·v·de oc
cidendis·
g ¶ Inſeq̃tur·cũ
dic̃ in vindictam
et ego retribuam
ꝛ cũ dixit·ſi q̃s te
pcuſſerit in vna
maxilla pbe ei ali=
am·xxiij·q·i·i pñ·
S I q̃lib ꝫ·me
reat·i·deme
i ¶ Mer= reat
ces·ar·aliquẽ cõ/
ſequi penã ꝛ pre=
miũ ex eodẽ fcõ·
ſic miles q̃ mittẽ=
batur cã ignomie
libẽnt a ſacramẽ=
to·et ẽ ꝯt id·ff·d
neg·g̃ſtue·et·x=
vi·q·i·legi·
k ¶ Eterna·vides
g ꝙ ſi q̃s ꝓſperi
tatẽ hꝫ in hac vi
ta p h auferet ei
ſpes vite eterne·
ut d pe·di·iij· q̃d
g turbamur·Iteꝫ
ex h loco vidr ꝙ
iſte mulieres q̃ men
tite fuerãt ꝓ ſalu=
te alteri9 peccaue
rũt mõtalit·qꝛ ꝓ
vẽmali pecõ nul=
lus ꝑuat⁹ eterna
ſalute·aug·tñ di=
cit eas peccaſſe ve
mialit·ſed vt pꝫ
in glo·greg·ſup
exodũ vñ ſũptuꝫ
ẽ illud·c·iſte muli
eres bis fuerunt
mẽtite·pmo pro=
miſerũt pharaoni
ꝙ omẽs maſculos

mendaciũ cũ omnibꝰ· ¶ Item au
S guſtinus· ¶ De eodem·
I quis ad te ꝯfugerit qui de
mẽdacio tuo poſſit a morte liberari
nõ es mẽtiturus·omĩs eñi qui men
titur occidit animã cũ ergo mentiẽ
do vita eterna ammittitur nunq̃ꝫ p
cuiuſq̃ꝫ vita tꝑali mentiendum eſt·
¶ Itẽ aug·in li·queſtionũ geneſis
·c·xlv· Nõ deputãtur mẽda
Q cia cum ea q̃ nõ ſũt ioco dr̃·
Uod ait fratrib9 ſuis ioſeph
neſciebatis qꝛ nõ eſt in augurio hõ
qualis ego· De hoc augurio etiam
mãdauit eis dicendum p hoiem q̃d
ſibi velit· queri ſolet an qꝛ non ſerio
aut ioco dcm̃ ẽ vt exitus docuit· nõ
ẽ hñdum mẽdaciũ·mẽdacia enim a
mendacibꝰ ſerio aguntur non ioco
Cũ aũt que non ſunt tãq̃ꝫ ſint ioco
dicuntur non deputẽtur mendacia
¶ Sꝫ in veteri teſtamẽto multa p
mittebãtur quoꝝ exẽplo vti hodie
nõ licꝫ· ¶ Vñ g̃g̃· Veteꝝ
S I q̃s exẽplo mẽtiri nõ licꝫ
p teſtamentuꝫ vetus vult ſuũ
tueri mendacium qꝛ minus illic qui
buſdam fortaſſe nocuerit ·dicat ne
ceſſe ẽ reꝝ alienaꝝ raptũ dicat r̃tri
butionẽ iniurie que infirmis illic cõ
ceſſa ſunt ſibi nocẽ nõ poſſe·que om
nia cũctis liquet quãta aĩaduerſio=
ne veritas inſequatur que nobis iã
ſignificacõis ſue vmbra poſtpoſita
in vera carne declaratur · ¶ Idem
Obſtetrices d pietate remunerate
S I q̃= de mẽdatio ſũt punite
libꝫ culpa ſeq̃ꝫ ti ſolet pia opa
cõne purgari ·quãtomagis h faci=
le abſtergitur q̃ꝫ mater boni opis
pietas ipa comitatur·nõnulli vẽo
obſtetricũ fallacia conantur aſſerẽ
hoc mendacij genus non eſſe pecca=
tum·maxime quia illis mẽtientibus
ſcriptuꝫ eſt qd edificauit eis dñs do
mus in qua magis reconpenſatione
ꝯgnoſcit̃ q̃d mendacij culpa merea
tur Nã benignitatis eaꝝ merces q̃
eis in eterna potuit vita retribui p̃
miſſa culpa mendacij in terrena eſt
recõpenſacõne declinata· ¶ Abra=
ham ẽꝫ loquẽs ad pueros ſuos ait·
ſedete h cũ aſino ego et puer illuc
vſq̃ꝫ ꝓperantes ꝑtranſibimus et cũ
adorauerimus reuertemur ad vos·
licet aliud ſe facturum deliberaret
tñ excuſatur a mendacio· ¶ Unde
P ãbroſius in li·de pñarchis·
Rophetauit qd ignorabat ip
ſe ſolus diſponebat redire immola=
to filio ſꝫ dñs p os eius locut9 ẽ qd
ꝑabat·captioſe aũt loq̃bat̃ cũ ſuu
lis ne cognito negocio q̃ impediret
eũ aliq̃s q̃ gemitu obſtrepet q̃ fle=
tu· ¶ Nũcq̃ꝫ aliq̃d iubẽdo ſig̃ficam9
fieri velle qd tñ fieri nolumus ſꝫ ex=
ꝑimẽtũ obediẽtie querim9 ſic abra
ham a deo temptat9 legit̃ cũ iuſſus
eſt immolare filiũ quẽ dñs nolebat
ab eo occidi· ¶ Vñ in eodem libro
N On eñi vole= idẽ ãbroſius·
bat deus a pr̃e immolari filiũ
ſuum nec impleri hoc mun9 volebat
q̃ ouẽ ꝓ filio immolandam obtulit
ſꝫ tẽptabat affcm̃ pr̃is ſi dei p̃cepta
p̃ferret filio ·et·I·non inicias inq̃t
manũ in pueꝝ neq̃ꝫ facias illi quic=
q̃ꝫ·affcm̃ tuũ inq̃ſiui nõ fcm̃ exegi·
tẽptaui mentẽ tuã et ſi filio dilectiſ
ſimo nõ pceres ꝓpt̃ me·non aufero
qd ipe donaui nec heredem inuideo
quem largitus ſum non habenti·
¶ Item ieronim9 Simulatio
vtilis eſt et in tempore aſſumenda·
U Tilẽ ſimulacõꝫ ꝛ in tꝑe aſſu=
mendã iehu regis iſrahel nos
doceat exemplum·qui cum non po
tuiſſet interficere ſacerdotes baal
finxit ſe ydolũ velle colere dicens·
Congregate michi omnes ſacerdo
tes baal·rex achab ſeruiuit ei in pau
cis ego ſeruiam ſibi in multis·ꝛ da
uid quando mutauit faciẽ ſuã corã
abimalech et dimiſit eũ ꝛ abijt·nec
mirum quãuis iuſtos homines tam̃
aliqua ſimulare ꝓ tempore ob ſuaꝫ
et aliorum ſalutem·cum et ipſe do=
minus noſter ihesus xp̃us non ha=
bens peccatum nec carnẽ peccati ſi=
mulacõnem peccatricis carnis aſſũ
pſit·vt condemnans in carne pcc̃m
nos in ſe faceret iuſticiã dei· ¶ Ec=
ce que mẽdacia ſint venialia et que
damnabilia Sed queritur quare di
cat auguſtinus nõ eſſe mentienduꝫ
pro temporali vita alicuius· cum a
braham deſcendens in egiptum ro=
gauerit ſaram ꝙ ſororem ſuam ſe
eſſe mentiretur dicẽs· Noui quidem
ꝙ pulcra ſis mulier et ꝙ cũ viderit
te egiptij dicturi ſunt vxor illius ẽ
et interficient me· ſeruabuntq̃ꝫ te·
dic ergo obſecro te ꝙ ſoror mea
ſis ut bene ſit michi ꝓpter te ꝛ viuet
aĩa mea ob gratiã tui·ſed abrahaꝫ
non mendaciũ dixit ſed veꝝ tacere
voluit · ¶ Unde auguſtinus ait i q̃=
ſtionibus geneſis·
Q̃uo excuſet̃ abrahã de mendacio
qui ſaram ſororem ſuam eſſe dixit·

interficerent·ſꝫ tñ
hẽbant in ꝓpoſito
ꝙ nõ interficerẽt
illos pcc̃m fuit ve=
niale qꝛ fuit ꝓ vi
ta illoꝝ ꝯſuanda
ꝛ de illo loq̃t⁹ au·
poſtea vo pueris
reſuatis cũ redar
guerẽt⁹ a pharaõ=
one·ſcdo ſũt men
tite cũ dicebãt he
breorũ mulieres
habere ſciẽtiã ob
ſtetricãdi ꝛc̃·ꝛ tũc
nõ fuerũt mentite
ꝓ vita puerorum
qꝛ illi iam ſuati e=
rant ſꝫ ꝓ ꝓpria vi
ta ne interficeren
tur·ꝛ h mendaciũ
fuit mõtale ꝛ ꝓpt̃
hoc dãnate fuerẽt
quidã tñ dicũt ꝙ
licꝫ ꝓpter veniale
pcc̃m non dãnet⁹
aliq̃s tñ impedire
p̃t aliquẽ ne ſalue
tur·ſꝫ h nõ credo
cũ veniale pcc̃m
non tollat grãm
nec eaꝫ impediat
etiã ſi omnia veni
alia pcc̃a aliquis
P cõmiſiſſet·
Propheta=
uit·ꝑabat dñs·
m ¶ Capcõſe ·id·
N eſt caute·
On eñ vole
bat· ſꝫ nunq̃d vo=
lũtas abrahe fuit
ꝯtraria voluntati
dei·nõ·ſed ipa vo
lita fuerẽt ꝯtraria
abrahã eñ vole=
bat iterficere ꝛ de
us h ipſuꝫ noluit
ſcꝫ ipm abraham
velle interficere·
et ſic eadem volũ
U tas fuit·
Tilẽ·ar·ꝙ
dolus ꝯtra hoſteꝫ
bonus ẽ·vt xxxiij
·q·ij·dñs·et·xliij·
di·in mãdatis· et
·ff·d cap·ꝛ poſtli·
reuer·michil inter
eſt·et·C·d omer·
ꝛ merca·l·ij·xiiij·
·q·v·dixit·ꝛ d ꝯ·
di·ij·et dixit dñs·
ſic ecõuerſo que=
dam diſſimulare
poſſum9·ff·de no=
uaci·doli· in fi·ar·
ꝯtra·xxiij·q·i·no=
ĩ·dolus vero vel
ſimulacõ ad fallẽ
dum ſemp malus
eſt·ut·xxvij·di·ꝙ
interogaſti·et·xij·
·q·i·ẽte·C·de la=
ti·liber· tol·l·vni
ca·g̃·qui pileati·
p ¶ Simulacõne·
ut fallẽt diabolu

dicit enim aucto-
ritas. ſi diabolus
eū filiū dei ſciuiſſꝫ
nunq̄ eū a iudeis
crucifigi paſſ⁹ fu
iſſet. de cō. di. ij.
acceſſerunt.
Q Verit⁹. men
tiri. ecce di-
cit aug. ipm men-
titū et tñ poſtea
dič ipm ñ mētitū.
et h̄ eſt notandū
circa ſcripta vel cir
ca iudicia. an que-
rendo vel narran-
do vel diffiniendo
aliq̄d dicatur. vt
.iiij. q. vi. h̄ q̄ ppe-
⁊ ſic eſt hic ar. ꝙ
interrogans non
ɔfitetur. ar. cōtra
.xxx. q. i. de eo.
b ¶ Sororē. h̄ ptꝫ
ꝙ nō quilibꝫ ſcd̄s
gradus fuit in le-
ge ꝓhibitus. ex̄
de ꝟ. ſig. interro-
gatū. Itē hic ptꝫ
ꝙ licite ꝑ equiuo
cacōnem poſſum⁹
hoſtē deludē. ut ſ.
.c. §. ꝓximo.
c ¶ Faciat. ñ ob
ſtat. ꝺ. ɔ. di. i. oīs
xp̄ianus. ut ibi ſol
ui. ſic xxiij. q. vlti.
ſi nulla.
d ¶ Sed imitacō
ne. et ita q̄nq3 ali
quid ſumit potius
appellationem ab
accidēti q̄ a natu
ra. vt. ff. de origi.
iuř. l. ij. in pñ. ⁊. i.
.q. i. cito.
e ¶ Prepuciū. i.
circūciſus es in ꝑ
pucio et non i cor
de. cum tñ dixerit
legiſlator circum
cidite vos et am-
putate prepucia
cordis veſtri.
f ¶ Reputabiť.
id ē gētilis repu-
tabitur circūciſus
ſi ſuat legem.
g ¶ Non nocuit.
et ſic iniuriā non
fecit q2 iure ſuo
vſus eſt. ut ex̄ de
elec. cū eccleſia.
h ¶ Niſi rea mēſ.
ut. s. e. homines.
i ¶ Audito. quia
vox ꝑconia pau-
cis innoteſcit. vt
.C. quō et q̄n iu-
dex. auť. q̄ ſemel.
et q2 tarde venit
ad iudiciū ꝑſumi-
tur non audiuiſſe
vocē. ut. ff. de in
integ. re. diuus. ⁊
edictum tñ ligat
eos ad quos per-
uenit. vt. lxxxij.
di. ꝓpoſuiſti. in fi.

Q Veritur cur patriarcha mentiri
voluit vt diceret ſororem ſuā
ſaram. et non potius deo ɔmiſit q̄ ſi
vellet eius pudiciciā apud pharao-
nem ſuare poſſꝫ. ſꝫ veritatem voluit
celari non mendaciū dici. ſoror enī3
ꝺr q2 filia fratris erat. et in hoc oſtē
ditur ꝙ nemo debet tēptare deū ſuū
dū habꝫ quid racōnabili ɔſilio faci
at. fecit q̄d potuit q̄d nō potuit deo
ɔmiſit in que3 ſperauit. nec eū fides
aut ſpes fefellit. ſi aūt interrogat⁹
vxorē illam ſuā iudicaret duas res
deo cōmitteret ⁊ vitā ſuā et vxoris
pudiciciā. ¶ Item opponitur ꝙ ia
cob menciendo et ſibi ꝓfuit ⁊ alij no
cuit. nec tñ reprehenditur ſꝫ ɔmēda-
tur. ſꝫ iacob dicendo ſe eſſe eſau pri
mogenitū non eſt mentitus. non eñ
dixit ſe eſſe ꝓmogenitu3 naſcēdo ſꝫ
ius ꝓmogeniture illo vēdēte rite ad
eundo. ſic et xp̄s iohanne3 dixit eſſe
heliā ñ pſona ſꝫ imitacōe virtutis
erat ergo iacob eſau non naſcendo
vt diximus ſꝫ empcōne ꝓmogenitu
re de nō ꝓmogenito in ꝓmogenitū
tranſeūdo. ſic et ipe eſau ꝓmogeni-
ta vendēdo de ꝓmogenito nō primo
genitus fieri meruit. ſic et iudei cū
eſſent filij abrahe carne quia nō fu
erunt filij eius imitacōne non depu
tātur inter filios abrahe ſꝫ dicūtur
filij diaboli. cuius filij ſunt nō naſcē
do ſꝫ imitādo. vnde a dño audire me
ruerunt. ſi filij abrahe eſtis opera a-
brahe facite. nūc aute3 queritis me
interficere hominē qui veritatem lo
cutus ſum vobis hoc abraham non
fecit. vos ex patre diabolo eſtis ⁊ de
ſideria patris veſtri facere vultis.
Ecōtra gētiles cū ſcḋm origine3 car
nis ab abraham eſſent alieni tamē
imitacōne fidei et iuſticie ſucceſſe-
runt in filios abrahe. Vnde ab apl̄o
ꝺr eiſdem ſi aūt xp̄i ergo abrahe ſe-
men eſtis. Hinc idē apl̄s ſcribens ro
manis ait. O tu iudee ſi circumcida
ris nec legem eius obſues circum-
ciſio tua ꝑpuciū facta eſt. quō et ꝑ-
puciū ſi iuſticias legis cuſtodiat in
circumciſionem reputabiť. Prefer
tur ergo vt ex premiſſis colligitur
imitacō op̄is origini carnis. veraci
ter ergo nō mēdaciter iacob ſe di-
xit eſau eſſe nec mentiendo ſꝫ verum
dicēdo ſibi ꝓfuit. alteri vero nō no
cuit. q2 bn̄dictōnem ſibi debita3 ac-
cepit non alienā ſubripuit. Epiſco-
pus vero iſte de quo agitur et ſi fal-
ſum iurauit tamē quia vt ſup̄ dcm̄

eſt reā linguā nō facit niſi rea mēs
nequaq̄ reus ꝑiurij habetur. proba
tur hoc etia3 exemplo ſaulis qui cū
eſſet in caſtris pugnaturus contra
philiſteos iurauit interfectuꝝ qui
cunq3 ante ſolis occaſu3 ɔmederet.
Ionathas aūt filius ei⁹ nō audito
regis iuramēto cū pugnando ma-
gnam hoſtium ſtrage3 dediſſet et ſa
lutem feciſſꝫ in iſrahel fame laborās
vidit fauū mellis quem regia virga
quam geſtabat in manibus acce-
pit et comedit. ſtatimq3 oculi quos
fere fames clauſerat aperti ſunt et
facies eius exhilarata eſt. quo con-
perto ſaul voluit eu3 dare neci ſed ꝑ
cibus ⁊ pia populi ſupplicacōne pla
catus mortis reuocauit ſententiam
ne interficeretur ille ꝑ quem ſalus
data erat in iſrahel. et quo pugnā-
te de manibus hoſtiū populus ille li-
berat⁹ fuerat. Ecce ſaul iurauit fal
ſum quia quod iurando ſe facturu3
decreuit precibus populi prouoca-
tus non fecit. nec tamen ꝑiurij reus
arguitur. quia quantu3 in ipo fuit
q̄d iurauit impleuit dū ſententiam
mortis in filiū dedit quā non carna-
li affectu ſed populi ſupplicatione re
uocauit Q III
Q Vm ergo ut racōne et ex-
emplo monſtratum eſt e-
piſcopus reus periurij non eſſet con
ſueta obedientia ab archiadiacono
ſibi denegari non debuit. Cum eti-
am ſi criminoſum illum eſſe ɔſtaret
añ diffinitiuā tñ ſnīa3 vt ſup̄ mon-
ſtratū eſt nulli ſuoꝝ clericoꝝ ab eo
liceret diſcedere. cōſtat ergo illicitū
eſſe q̄d archidiacon⁹ iuramēto fir-
mauit. vnde merito queriť an debe-
at ſeruari vel non. Q IIII
Q Vod autem illicita iuramē
ta ſeruari non debeant i to
letano concilio quarto le-
gitur in quo ſtatutū eſt.
Melius eſt vota ſtulte promiſſionis
non implere quam crimen.
S I publicis ſacramentorū ge
ſtis q̄d deus auertat a quibuſli-
bet illicita vel non bona extitiſſet cō
ditio allegata que aut iugulare ani
mam patris aut gerere conpelleret
ſtuprum ſacratiſſime virginis. nun
quid non tolerabilius eſſet ſtulte ꝓ
miſſionis vota reicere quam per in-
utilium promiſſorum cuſtodiam ex
horrendam criminū implere menſu
ram. ¶ Item ambroſius de officijs
libro primo.

ff. ꝺ decreť. ab or.
faciē. l. vlti. tamē
h̄ nō eſt excuſacō
ſufficiēs dūmodo
edictū ſit publice
ꝓpoſitum. vt xvi.
di. quod dicitis.
k ¶ Stragē. h̄ enī
ei nō ꝓfuit ſi ſciē
ter ɔtra edictū fe
cerit. ut de re. mi
li. l. iij. §. i bello.
l ¶ Laborās. illud
eū potuit excuſarē
ut. ꝺ ɔ. di. v. diſci
pulos.
m ¶ Quia quātū
ſic ꝺr aliquid eſſe
quantū ad ſe non
quantū ad alios.
vt xlix. di. c. vl. et
de cō. di. iiij. q̄ris
⁊. i. q. i. q̄d quidā

Queſtio. iij.
Q Vm ergo
obedien-
tia. hec q̄
ſtio determinatur
.s. xv. q. vi. c. vl.
viij. q. iiij. c. nōne.

Queſtio. iiij.
Q Vod au-
tem. illici
ta. iura-
mentum ſex mo-
dis dicitur illici-
tum. ex perſona.
ex re. ex fine. ex
cā. ex tpe. ex mō.
ex pſona. dupli-
citer. vel ex pſona
eius cui iurat᷑ vel
ex pſona eius qui
iurat. nā ſi impu-
bes iurat nō tenet
iuramentū. ut ſ. q.
.v. puuli Itē ſi cle
ricus laico iurat ſ.
.q. v null⁹. Ex re
etiā illicitū ē iura
mentū dupliciter.
ut ſi res ſit illicita
que iuratur. ut ſ.
.e. i malis. ⁊ ſi res
illa ꝑ qua3 iurat᷑
nō ſit ſacra. ut ſ. e.
.q. clericum. et. c.
ꝑ creaturas. et. s.
.q. i. ɔſidera. Ex ſi
ne illicitū ē ut ſi iu
retur poſt electio
nē et ante electō3
ut. viij. q. iij. artal
d⁹. Ex cā vt ſi ad
clamorem populi
iureť. ut ſ. e. vnuſ
quiſq3. Ex modo
ē illicitū ut ſi temē
iureť vel idiſcrete
vel ꝓter necitate3
.vt. s. e. q. ij. c. ij
ut ſ. e. iurauit. Itē
iuramentum ex tē
pore ē illicitū. ut
ſi iureť in quadra
geſima ñ de pace
cōponēda. ut ſ. q.

·v· decreuit· qđ ħ
verſu ꝑpenditur·
Quis cui· qđ per
quid ad quid cur
quo qñ· breuit̄ ǵ
teneas i hac qōne
ꝙ ſꝑ iuramentū ē
ſuādū ſi ē licitū lʒ
illicitum ſit ex mō
iurādi ut· ȷ̄·e· ſi a-
liqđ· et eꝫ de iur/
iur· dbitores Jo·
S J publicis·
nō tolerabili
us· nō peccat trāſ
grediēdo ȷ̄· e· q·
in malis· et ·c· in-
ter· ʒ tunc pecca-
uit qñ iurauit·
A St etiā ɔtra
officiuʒ· id ē
ꝑietatem
e Quicqđ· in ħ
iuramento gñali
nō intelligitur iu
raſſe niſi qđ licite
facere potuit vt
eꝫ de iuriur· quita
vallis· eꝫ de elec·
cām· vt· ff· de opis
lib· ſi libertus· ff·
de ritu nup· ne ge
O neral i·
Vod dauid·
temerariam· iura-
mentum temerari
um ꝛ iconſulto ca
lore iracundie fa-
ctum non ē ſuādū
ut hic et· ij· q· iij·
preuaricator·
I Urauit· pec
catis· i· q̄ vi-
tet̄ pccā tñ alterū
nō eſt peccatum·
I N malis· ali
ud ē i mal' ꝓ
miſſis· ꝛ aliđ i ma
le ꝓmiſſis· ꝑmuʒ
nō eſt ſuādū· ſm
ſic ut ȷ̄· e· c· ꝓxi·
S J aliquid·
peiorē ſil'e·
eꝫ de iuriur· ſi vo
b Periurio·
Jtē aliud ex⁹ ꝑt
poni ꝙ ħ ponat³
ut ſi iuraui me pec
caturū venialiter
tale iuramētum ñ
debeo adimplere·
q̄ adiceres pecca
tum petō· ut ȷ̄· e·
diffinicō· et ſi ali-
qđ temē iurat̄ qđ
ē licitū ad implen
dū ē· ſi tñ ꝓpt̄ ne-
ceſſitatem nō poſ
ſum adimplere ve
nialit̄ pecco· ut xx
v· di· ſ· criminis· i
fi· et a licito iura-
mento ut dicunt
qdaʒ papa nō p̄t
abſoluere· ut· no·
xv· q· vi· auctatē·
ꝰ q̄ eos ē· eꝫ đ iu
reiur· venientes·
N On ſolū· cō-
tagio· ꝙ il

Aliquādo nō expedit promiſſuʒ ſol
A uere ſacramentum·
St etiam contra officiuʒ nō
nunꝙ̄ ꝓmiſſum ſoluere ſacramētuʒ
vt herodes qui iurauit ꝙ quicquid
petitura eſſet daret filie herodiadis
necē iohannis ꝑſtauit ne ꝓmiſſum
negaret· ¶ Jtem in ſermone ſancti
auguſtini epi de decolacōe ſancti io
hannis baptiſte qui ſic incipit· cum
ſanctum euangelium legeretur·
Pietas fuit ꝙ dauid nabal ſicut iu
O rauerat non occidit·
Vod dauid iuramentum per
ſanguinis effuſionem non impleuit
maior pietas fuit· video dauid piuʒ
hominē et ſanctū in iuracōnē teme-
rariā cecidiſſe et maluiſſe nō facere
qđ iurauerat· ꝙ̄ iuracōnē ſuā homi
nis fuſo ſanguine adimplere·
I Urauit dauid· ¶ Jtē de eodē
temere ſed non impleuit iura
cōnem ſuā maiori pietate· ecce da-
uid ſanctus iuramēto quidē aſtric-
tus nō fudit ſanguinem hominis ſʒ
eum falſum iuraſſe negare quis po-
terit· de duobus peccatis minimum
elegit· ſed min⁹ fuit illđ in ɔpacōne
peioris nā ꝑ ſe ꝑm appenſuʒ magnū
malū ē falſa iurare· ¶ Jtē iſiđ· i ſi-
nonimis li· ij· Turpia vota ſeruā-
I N malis ꝓ da non ſunt·
miſſis reſcinde fidem· in turpi
voto muta decretū· qđ incaute voui
ſti nō facias· impia ē ꝓmiſſio q̄ ſce
·lre adimplet̄ ¶ Jtē beda i omelia
exliiij· Nō ē obſuandū iuramentū
S quo malū incaute ꝓmittitur·
J aliquid forte nos incauti⁹
iurare ɔtigerit qđ obſuatū peioreʒ
vergat in exitū libere illđ ſalubriori
cōſilio mutandū nouerimus ac ma
gis inſtāte necitate peierandū no
bis ꝙ̄ pro vitādo piurio in aliud cri
men grauius eſſe diuertenduʒ De
niqʒ iurauit dauid ꝑ deum occidere
nabal viꝝ ſtultū ꝛ impiū atqʒ om-
nia que ad eū ꝑtinebāt demoliri· ſʒ
ad primā interceſſioneʒ abigail fe-
mine prudentis mox remiſit minas
reuocauit enſem in vaginā· neqʒ a-
liud culpe ſe pro tali periurio con-
traxiſſiſſe doluit· ¶ Jtē· de duobꝫ
N On mal' min⁹ eligi oportꝫ
ſolum iurando ſed in omē qđ
agimus hec eſt moderacō ſolliciti⁹
obſeruanda ut ſi in talem forte lap
ſum verſuti hoſtis inciderimus inſi-
dijs ex quo ſine aliquo peccati con-
tagio ſurgere nō poſſumus illum po
tius euadendi aditum petam⁹ i quo

min⁹ periculi nos ꝑpeſſuros eſſe cer
nimus· ¶ Jtem ambroſius de offi
cijs· Tolerabilius eſt iuramē
tū nō implere ꝙ̄ qđ turpe ē facere·
U Nuſquiſqʒ ſimplicem ſmonē
ſuum proferat ꝛ vas ſuum in
ſanctificacōne poſſideat· nec fratreʒ
circūſcripcōne inducat verboꝝ ni-
chil ꝓmittat inhoneſtū· q̄ ſi ꝓmiſerit
tolerabilius eſt ꝓmiſſum nō facere
ꝙ̄ facē qđ turpe ſit· ſepe pleriqʒ con-
ſtringūt ſe iuriſiurādi ſacramēto· ꝛ
cum ipi cognouerint promittendū
non fuiſſe ſacramenti tamen contē
platione faciunt quod ſpoponderūt
ſicut de herode ſupra ſcripſimus qui
ſaltatrici premium quod turpiter
promiſit crudeliter ſoluit· turpe eſt
ꝙ regnum pro ſaltacōne promitti-
tur crudele eſt ꝙ mors prophete ꝓ
iuriſiurandi religiōe datur· quanto
tolerabilius fuiſſet periuriū tali ſa-
cramemto ſi tamen piuriū dici poſ-
ſit· quod ebrius inter vina iurauе-
rat· quod et iuratus inter ſaltanci
um choros promiſerat· infertur di-
ſco ꝓphete caput et hoc eſtimatum ē
fidei eſſe quod amicicie fuit· et poſt
pauca de iepte differens miſerabi-
lis inquit neceſſitas q̄ ſoluitur par-
ricidio· melius ē nō vouere id quod
ſibi is cui ꝓmittitur nolit exſolui· ꝛ
poſt paululum· non ſemꝑ igitur ꝓ-
miſſa ſoluenda ſunt omnia· deniqʒ
ipē dominus ſicut ſcriptura indicat
frequēter ſuaʒ mutat ſententiā·
¶ Jtem ex conſilio toletano·
Incōmutabilis deus quīqʒ ſua mu-
I Ncōmutabil' tat ſtatuta·
idē ſēpqʒ exiſtēs de⁹ deiqʒ ſū
ma natura ſepe ſua in ſacris litteris
legitur mutaſſe promiſſa et ꝑ miſe
ricordia temperaſſe ſententiam· vn
de licet ſit ipaſſibilis atqʒ incommu
tabilis crebro tamen eius et iura-
menta leguntur et penitentia que
ſacris extāt miſterijs adopta· iura-
re nāqʒ dei ē a ſeipſo ordinata nul-
latenus conuellere· penitere vero ē
eadem ordinata cū voluerit immu-
tare· ſic enim ꝑ ieremiā dicit· repen
te loquar aduerſuʒ gentē et aduer-
ſus regnum vt eradicem et deſtru-
am et diſpergam illud· ſi penitentiā
egerit gens illa a malo ſuo agam
ego penitentiā a malo qđ cogitaui
ut facerem ei· ¶ Jtem auguſtin⁹·
M Sapiētis ē qđ male loquitur
Agne ſapientie reuocare
eſt reuocare hominē qđ male locu-
tus eſt· ¶ Jtem ex ɔcilio ylerdenſi·

ad ꝯplexiōʒ animi
vt· xiij· di· nerui·
k ¶ Jn q̄ min⁹·
quotiēs eīn aliqđ
ſine capcōne fieri
nō ꝑt ſꝑ id qđ mi-
nimū ē ſeqmur· vt
·ff· đ re· iur· qtieſ
U Nuſquiſqʒ· i
honeſtū· non
ſolū ǵ iuramentū
rei illicite nō ē ſer
uandū ʒ nec etiā i
honeſte· imo ſi tē-
dat ad inhoneſta
tem qñʒ nō ē ſuā-
dū licʒ poſſit ſua-
ri ſñ interitu ſalu
tis etne ut eꝫ đ iu
riur· qͣadmodū·
m ¶ Qđ ebri⁹· ǵ
ꝓmiſſio ebrij nō
tenʒ· ut· xv· q· i· ſa
n ¶ Saltan- ne
tium· ar· qđ id qđ
ad clamorem ꝑplī
ꝓmittit̄ ñ tenet·
ſi· viij· q· i· ſi ǵ et
eꝫ de elect'· oſius·
Jtē alia rōe nō de
buit tenē ħ iura-
mētū q̄ ob reue-
rētiā hoſpitū vid̄
ꝓmiſiſſe· et ea q̄
ob reuerentiā ali-
cui ꝓmittūt nō li
gāt ut· ff· qꝫ re-
rū act' nō dat²· l·
·i· ſ· q̄ honerande·
ſic ǵ taciturnitas
q̄ ſit ob reuerēciā
aliqͣꝝ ñ ꝑiudicat
ut· ff· đ furt· l· pe-
· ¶ Qđ ami nī'·
cicie vel amentie·
p ¶ De iepte ȷ̄·
ꝓx· cā· q· v· ſi nō
licʒ· i fi· ɔ̄ ubi dr
ꝙ votū illđ fuit a
ſpu ſcō· ʒ dicas ꝙ
votū illđ fuit iu-
ſtū ʒ tal' ſolucō fu
it iniuſta· ebrei tñ
quidā reprehende-
rūt ipm iuramētū
et dicūt q̄dā ꝙ ſi
canis vel aſin⁹ ei
obuiaſſʒ nunquid
illđ obtuliſſʒ dño
quaſi dicat nō·
I Ncōmutabi
lis· inīaʒ· i· cō
minacōeʒ· ea que
dñs dic̄ ɔmonēdo
vl' ɔminādo reuo
cat· bñ· ſʒ ea q̄ aſ-
ſerēdo dic̄ nō reuo
cat vñ macrobius
dicit ꝙ tripliciter
ɔtingit deos loq̄·
· ¶ Cogitaui· i·
videor cogitaſſe·
M Agne· reuo
care· i· nō ad
implere· nec dicit̄
fallax ſi ad rei ve
ritateʒ reuertitur
ut· xxij· q· i· apđ

Q Vi ſacramē/to · vno · s · c · · q · i · c · vl · contra et · vi · q · i · quicunqȝ ibi imponit ſeptennis penitentia pro periurio · ſed ibi loquitur cum quis tranſgreditur licitum iuramentum · hic loquitur cum quis temere iurat · Sed nonne qui temere iurat rem illicitam mortaliter peccat · ergo ſeptēnis penitentia debet ei imponi · ut · xxxiij · q · ij · hoc ipſum · ſcḋm · regulariter imponitur · vij · annorum penitentia · ſed ex cauſa diminuitur vel augetur illud tempus · xxvi · q · vij · tempora · tñ hic non negatur qui p · vij · annos debeat penitere · ſed hic ſolum dicitur quod a communione corporis xpi ſeparatur

N āno vno · Eceſſe eſt · vt male · diſtinguitur tamē an ſolenniter iuret an incurſu verborum · ſi cū incurſu verborum tūc venialiter peccaret · vt xxv · di · § alias ·

D Iffinicō · id eſt affirmacō ·

d ❡ Soluenda · i · frangenda eſt ·

e ❡ Emendacō · non enim peccat frangendo tale votū · ſed in hoc peccat quod temere iurauit · ut xxxiij · q · · v · vna · ſed nunquid tale iuramētum quod temerarium eſt id eſt de re illicita factum inducit depoſicōnem vel infamat · ar · quod ſic · vi · q · i · quicunqȝ ſciens · ⁊ c · infames · et iij · q · i · ſi quis cōuictus · ⁊ extra de iureiur · querelam · ſed cōtra · extra de iureiur · ſicut · ego non credo tale iuramentū infamare vel impedire electionem factam vel faciendam · de hac materia notaui · lxxx · v · di · archidiaconum ·

A Ccōne · ⁊c ·

f ❡ Periurare · quo ad ſimilitudinem facti ·

Qua pena feriatur qui illicitū iuramentū facit ·

Q Vi ſacramēto ſe obligauerit vt litigās cum quolibet ad pacē nullo modo redeat pro periurio vno anno communione corporis et ſanguinis dñi ſegregatus reatū ſuū elimoſinis fletibus et quātis potuerit ieiunijs abſoluat · Ad caritatem vero que operit multitudinem peccatorum celeriter venire feſtinet · ❡ Item

Nō omnia pmiſſa ſoluenda ſunt ·

N On ſemper pmiſſa omnia ſoluenda ſunt · denique ipſe dominus frequenter mutat ſententiā ſicut ſcriptura indicat ·

❡ Item iſidorus ſententiarum · li · ij ·

N On ē obſeruā- ❡ De eodē · dum ſacramentū quo malum incaute pmittitur · veluti ſi quiſpiaȝ adultere ppetuā fidē cū ea pmanendi polliceatur · tolerabilius eſt enim nō implere ſacramētuȝ quam pmanere in ſtupri flagicio ❡ Itē ex cōcilio toletano · c · viij ·

Male iurās penitentiā agat ·

N Eceſſe ē vt male iurans dignā agat penitētiā eo quod nomē dñi contra pceptū illius ſumpſit in uanum · quia in exodo ſcriptum ē · neqȝ enim inſontem habebit dñs eū qui ſumpſit nomē dei ſui fruſtra · ❡ Et in leuitico · ❡ De eodem

N On piurabis in nomine meo nec polluis nomē dei tui ego dñs · malū enim quod factum ſe ſacramēto deuouerat omnino non faciat · quia ſtulta vota frāgenda ſunt ·

❡ Itē ex decreto ſotheris pape · c · iij ·

Iuramētū quo malū icaute pmittitur nō eſt ſeruandū

S I aliquid forte incautius nos iuraſſe cōtigerit quod obſeruatum peiorem in exitum vergat · illud ſalubriori conſilio mutandum nouerimus · et magis inſtante neceſſitate periurandū nobis quam pro facto iuramento in aliud crimen maius eſſe diuertendū ❡ Item ex conſilio elibertano capitulo primo ·

Temeritas emēdetur cū icauta diffinicō ſoluitur ·

D Iffinitio incauta · laudabiliter ſoluenda eſt · nec eſt preuaricatio ſed temeritatis emendatio · ❡ Item ·

Illicitū iuramētū nō eſt ſeruandū ·

A Ctione quarta ſeptime ſinodi iohannes apocriſarius orientalium ſedium dixit · ſignificat ſermo patris noſtri ſophronij quod melius ſit iurantem periurare quam ſeruare ſacramentum in fractione ſacrarum imaginum · hoc autem dicimus quia ſacramento quidam ſe excuſant · Tharaſius · patriarcha dixit · quia pater ſophronius nouerat bonitatem dei · propterea tranſgredi voluit impium iuramentum · Item tharaſius patriarcha dixit · herodes ſeruauit iuramentum et perijt · petrus vero negauit cum iuramento et conuerſus fleuit et ſaluatus fuit omne enim peccatum bonus deus indulget ſi quis ex toto corde peniteat · Sancta ſinodus dixit · ſic doceat ſancta ſcriptura · Item leōcius epiſcopus focie dixit · ſcriptum eſt · iuramentum mendax ne diligatis · qua de cauſa iuramentum noſtrum mendax diſſoluatur quaſi nullam virtutem habens · ❡ Item yſidorus ·

Non obſeruentur iuramenta q̄ fiūt contra diuina mandata ·

S I quis preuentus fuerit vt diffiniat aliquid agere eorum que non placent deo penitentiam agat · et quod contra domini mandatum ſtatutum eſt in irritum reuocetur · ❡ Item ieronimus · in libro de natura rerum · ❡ De eodem ·

T Ribus ſiquidem modis iuramenta contracta ſoluenda ſūt primo cum quis male iurat · ſecundo cum quis incaute iurat non putans hoc eſſe peccatum · tercio ſi pueri vel puelle in domo parentum ſe iuramento cōſtrinxerint patribus poſtquam audierint contradicētibus ·

❡ Ecce quod iuramenta illicita laudabiliter ſoluūtur et damnabiliter obſeruantur · quod tunc intelligenduȝ eſt quando iuramentum illicitum deſeritur vt ad bonū redeatur · Ceterum ſi propterea deſeritur vt in aliud malum tranſeatur illicitū ſacramētum damnabiliter ſeruatur ſed dānabilius contemnitur · ❡ Vnde auguſtinus in libro de bono coniugali ·

Non eſt appellāda fides que ad peccatum faciendum admittitur

S I ad peccatum admittenduȝ fides adhibeatur mirum ē ſi fides appelletur · veruntamen qualiſcunqȝ ſit ſi et contra ipſam fit peius eſt · niſi cum propter ea deſeritur ut ad fidem veram legitimamqȝ redeatur · id eſt vt peccatum emendetur voluntatis prauitate correcta · tanquaȝ ſi quis cum hominem ſolus expoliare non poſſet inueniat ſociū iniquitatis ⁊ cū eo paciſcatur vt ſimul id faciāt ſpoliumqȝ partiantur · quo facinore commiſſo totū ſolus auferat · dolet quidem ille et ſeruatam ſibi fidem non

h ❡ Omne · niſi qui peccatur in ſpiritū ſanctum · ſcȝ ita quod ſit impenitens · de pe · di · i · § penul ·

S I quis preuentus · i · deceptus

k ❡ Vt diffiniat · i · intendat ·

T Ribus ſiquidem modis · ſoluenda ſūt · id ē irritanda ·

m ❡ Iurat · ſciēter ·

n ❡ Iurat · ignorāter

o ❡ Contradicentibus · infra annum ut · xx · q · ij · puella

S I ad peccatum · verūtamen · Sed quero qualiter poſſit quis fidem ſuā frāgere in maleficijs ſocio cum nec in iſtis poſſit contrahi ſocietas · ut · ff · pro ſocio · quod autē ⁊ in · l · ſequenti · nec aliqua obligatio contrahitur in turpibus · vt · ff · de · v · obli · generaliter · imo magis peccat tradendo ſocio partem quam retinendo ſibi · quia alij nō poſſumus ſoluere quod alij debetur · ut extra de iureiur · eaȝ te · dicas illud quod dicitur referri ad erroneam alicuius opinionē · ut ſi quis credat ſe teneri ex tali iuramēto ſi nō ſatiſfaciat erronee conſciētie · mortaliter peccat · ut extra de ſymo · p tuas · ij · et ita potius fides appellatur quātum ad errātis opinionem · et ita quandoqȝ conſulitur alicui ad implere tale iuramentum ad quod tamen nō tenetur · et hoc ideo ut ſatiſfaciat conſcientie ipſius · et ſic intelligo quod legitur extra de ſpō · commiſſum ·

❡ Conqueritur · nō poteſt in iudicio cōqueri · quia ex improbitate nemo conſequeretur actionem · ut · ff · de furt · itaqȝ nulla nec iudiciū communi diuidundo locum habet inter predones · ut · ff · communi diui · l · cōmu · diui · · § inter predones · nec pro ſocio · ff · pro ſoc · nec pmittendū · imo ſi quis racōne illiciti iuramēti aliquid petit pſtabit

aſteri decem libras auri · in auten · colla · v · ſcenicas non ſolum cõ.
a ¶ Potius · id eſt q potius debet ſeruari fides bono.
b ¶ In bona · id eſt in bono c ¶ Si ſentit · id eſt intelligit ·
b ¶ Quam inique · id eſt quam iniquũ ſit ſeruare fidem in illicitis.
c ¶ Non fuerit · ſocietas q otrahat cũ adultero tercio · qe
Mulier · ſi nec adultero · ita ſic peccatum accumulat peccato.

Inter cetera
matrimoniũ · vi
detur ex hoc loco
q coactio condici
onalis non impedi
at matrimonium
ſicut nec impedit
alia ſacramenta ·
nec enim impedit
ſacramentum bap
tiſmi · vt · xlv · d ·
de iudeis nec ſacra
mentum ordinis
ut · lxxiiij · di · vbi
illa · Item alia ra
cõne q hoc ſacra
mentum ſeruari
poteſt ſine interi
tu ſalutis eterne
q eſt ſeruandum
ut extra de iure
iur · ſi vero · Sz cõ
tra · matrimonia
debent eſſe libera
et ibi animus de
bet gaudere ple
na libertate · vt ex
tra de ſpon · requi
ſiuit · et · c · cũ lo
cum · ad hoc quí
dam dicũt q ta
lis eſt cogendus
ducere mulierem
quã coact9 deſpõ
ſauit · ſi tñ nullo
mõ voluerit · ceſ
ſare debet eccia a
coactione · Alij di
cunt q omnibus
modis ẽ cogend9
et quod dicitur in
illa dec · requiſi
uit · q ſit potius
monenda q̃ cogẽ
da · exponunt po
tius id eſt prius ·
ſic exponitur · xx
ij · q · iiij · non inue
nitur · in ſi · vel in
telligunt qñ fue
runt tales perſone
q vehemẽter pre
ſumebatur · q de
beret ſequi homici
dium · ſz iſtis obui
at · extra de ſpon ·
veniẽs · pbabiliť
pt dici ſi placz q
in q̃tuor caſib9 n
tenet iuramentũ õ
p coactionem ex
tortũ · ut in voto ·
ut ex q me · cã · p
latũ · in alienacõe
rei eccliaſtice · xv ·
· q · vi · auctate · et
· c · ſequẽti · i dote ·
ut · ff · q met9 · cã ·
mulier · ſi dos · in
matrimonio · ut
extra d ſpon · cum
locũ · 2 · c · requiſiuit
qd autẽ dicitur ſz

eſſe conquerit̃ ver̃ in ipſa ſua quere la cogitare debet potius in bona vi ta ipſi humane ſocietati fidem fuiſ ſe obſeruandam ne preda iniqua ex homine fieret ſi ſentit quam inique ſibi in peccati ſocietate ſeruata non fuerit · ille quippe vtrobiq perfidus ac profecto ſceleratior iudicandus eſt · ¶ Item ·

Si pperã fides nõ ſeruatur vt ad bo nũ redeatur nõ ideo violari debet ·

Mulier ſi fide oiugali violata ſi dez ſeruet adultero vtiq ma la eſt · ſi nec adultero peior · porro ſi eam flagicij peniteat et ad caſtita tem rediens coniugalem pacta ac placita adulterina reſcindat · miror ſi eam fidei violatricem vel ipſe ad ulter putabit · ¶ Ex hijs itaq appa ret q ſi quiſpiam vt dixi mus illici tũ iuramtũ ñ ſuauerit ut i aliud ma lũ pernicioſũ declinet tãto gui9 deli quit quanto damnabilius accumu lantur peccata peccatis · ſi aũt pte rea deſeritur ut ad bonum redeatur nichil culpe p tali piurio contrahi tur · Potius deflendum eſt ſi in ali quo iuramento illius occaſione nos deliquiſſe contigerit · ¶ Unde au guſtinus ſcribit ſeuero mileuitano epiſcopo conſulenti de quodam hu baldo qui a oſanguineis cuiuſdam pelicis coactus fuerat iurare ſe illaz ducturum in oiugem nec matri ſue vel fratribus vlterius neceſſaria mi niſtraturum · ¶ Preſcribit g beat9 auguſtinus vt diximus ſeuero mile uitano epiſcopo ita dicens

De quodã hubaldo qui iurauit ſe ñ miniſtraturũ neccria matri 7 ſribus ·

Inter cetera ut rogaueras a pr̃e noſtro ambroſio queſiui quid tibi agendũ ſit de hubaldo par rochiano tuo qui captus et timore necis opulſus ſue concubine iuramẽ to firmauit ipam in coniugem ſuſci pere pro priamq matrem d domo cum fratribus expellere nichilq eis ali monie vnquam impendere · quia ve ro quam prius concubinam habue rat non eſt peccatum in coniugẽ ſu ſcipere · matrimonium ſit in deo fir mum et ſtabile · Porro iuramen tum non ob hoc fuiſſe inſtitutum in uenitur ut eſſet vinculum iniquita tis vel matricidij vel fratricij ſeu cu iuſcunq criminis · nec credo ſacra mentum ad hoc debere fieri vt iniu ſta iuratio ſuoz bonorum ſit iniuſte iurantibus expoliatio et accipienti etiam ſit eterna damnatõ Periurij nanq percutitur pena et velut ho micida in extremo examine a iuſto iudice degrandinabitur · per quẽ ſa cro ſanctum euangelium ad iniuſtũ et illicitum et deo minime amabile quaſi teſtimonium iuſte et humane petionis adducitur · Foueat itaq hubaldus matrem et fratres et fu geat ſi coactione et timore iuramen ti aliquid defuit matri · qui vero euz iurare coegerunt quod non debuit reatu periurij impliciti teneantur · in iuria quippe iniuſte irrogata ei9 eſt infamia qui facit · nec enim vllo mo do ad opprobrium coacte volunta tis trahitur quod illicita conditio neceſſitatis extorſit · ¶ Sed cũ hijs omnibus illicita ſacramenta nõ ſer uanda probentur · opponitur q io ſue gabaonitas cõtra pceptum do mini nõ deleuerit · quia ſeniores iſra hel iuramẽto cũ eis pacem firmaue rant · Sed notandu3 eſt q ſeniores iſrahel et ſi ſciret a domino eſſe impe ratum ut delerent gentes terre pro miſſionis · decepti tamẽ a gabaoni tis neſciebãt eos eſſe incolas terre ſibi pmiſſe · venerunt enim vt hiſto ria refert attritis calciamẽtis et cũ aridis panib9 dicentes · viri pacifici venimus de terra longinqua calcia menta ſunt attrita in pedibus no ſtris · panis defecit in ciſtercijs no ſtris audiuim9 dominũ eſſe vobiſcũ et venimus opone pacem vobiſcum quod verbum placuit ſeniorib9 iſra hel et fecerunt pacem cum eis · poſt tercium autem diem cũ filij iſrahel appropinquarẽt gabaonitis occur rerũt eis illi quib9 iurauerũt ſenio res iſrahel · illi aũt vidẽtes ſe eſſe de ceptos voluerũt delere eos ſz pcepit eis ioſue pter iuramentum ſenioz iſrl ¶ Vn ambro · in li · de officijs ·

Quedã lic3 a deo phibeãtur tñ iura mento firmata non ſunt euitanda ·

matrimoniũ ſit rẽ · iſtud ſit non ponitur pceptiue ſz hortatiue · vel loq tur in eo caũ qñ poſt coactionẽ · omixt9 ẽ ei carnaliter vt ex d ſpon · ve niens · ij · vel loquitur qñ leuis fuit coactõ · illa eñi non impedit matri monium · ff · de ritu nup · ſi patre cogẽte ·
g ¶ Vinculũ · ar · p opinione · illoz qui di cunt q iuramentũ p metũ extortũ ñ tenz · xxxi · q · · ij · lotharius · et · xv · q · vi · c · i · ſed intelligas hoc ad hunc caſũ ſpectare
quẽ hic ponit · de
hac materia nota
ui · xv · q · vi · c · ij ·
h ¶ Vel mr̃ cidij ·
vidr enim necare
aliũ qui non pſtat
alimenta · xij · q · ij
q̃ abſtulerit · 7 lx
xxvi di · nõ ſatis ·
· ff · de libe · agnoſ ·
necare ·
i ¶ Degrãdinabi
tur · i · grãdie etne
pene flagellabit ·
k ¶ Foueat · ar · q
iuramentũ p pte
tenet p pte ñ · vt
xi · q · iij · ãnceſſor ·
et · xij · q · ij · ſi quoſ
de ſeruis · xvij · q ·
iiij · queſti ·
l ¶ Matrem · ad
hs enim tenet9 · vt
· xxx · di · c · i ·
m ¶ Ad opprobri
um · i · ad ifamiã
non enim dicit ad
pccm quia reuera
peccauit qñ iura
uit · q2 potius de
buit omnia mala
pati q̃ malo con
ſentire · xxxij · q · v ·
ita ne · 7 ſic nõ ob
ſtant otraria ĩ · de
o · di · iiij · eos quos
et ĩ · e · q · v · c · i · et
n ¶ Decepti · iij ·
multiplex racõ vi
detur ſuadẽ q̃re
nõ debuerũt ſua
re iuramentũ tale
tũ q2 eãt ibi error
pſone · tũ q2 dolus
dedit cãm iuramẽ
to · tũ q2 non pote
rat ſe obligaẽ ali
quo iuramẽto cõ
tra pceptũ dñi · ſz
ad hs dicunt · pleri
q q diuinit9 fuit
eis inſpiratũ q de
berent eis pcere ·
ſz tñ ſi iuramentũ
fuit illicitũ · ut ex
d elec · venerabilẽ
i ſi · vel dic q ſatiſ
impleuerũt pcep
tu3 dñi · quia ſatis
videntur fuiſſe in
terfecti cũ redege
rint eos i ſuitutẽ ·
nam ſuit9 morti
opatur · ff · de reg ·
iur · ſeruitutem · ñ
obſtat dolus illo
rum q2 ille dolus
fuit p vita oſuã
da · licitum enim ẽ
reo corrũpere ali
quem p vita ſer
uanda · ij · q · iij · ſ ·
notandum · in ſi ·

a ¶ Innocens .i. ſimplex et iuſt⁹. ſalomon tñ ſumit h' v̈bum innocẽs p ſtulto vnde hoc ſumptum eſt. et ſic ſancti viri itẽ verbum retorquent qñqꝫ ad cõtrarios intellectus. ſed nonne eque reus eſt ille qui de facili credit ſic ille qui mentitur. ut. xi. q. iij. nõ ſolum. ⁊ nimia facilitas credẽdi vituperatur. lxxxvi. di ſi quid vero. ſed illud intelligas de iudice q̃ i preiudicium ptis alterius non debet de facili credere ſecundum verba alterius partis. iij. q. ix. c. i. et ij. et. c. reuera.

b ¶ Innocentem. id eſt talem q̃ nec noceat nec nocẽ velit. vi. q. .c. oues. et. c. ſapiens

c ¶ Ignorare. p experientiam facinam ſcriptuꝫ ẽ ſciẽntia malorũ bonis obeſſe nõ debꝫ

d ¶ Iudicat. diceret aliq̃s quomodo poteſt eſſe bonus qui non habꝫ diſcretionem ⁊ iudicium ex quo decipitur cum apoſtolus dicat. ſpiritualis homo iudicat omnia et ipſe a nemine iudicat⁹ ideo dicit iudicat de omnibus etiaꝫ de ignotis in hijs ſcilicet que ſpectãt ad ſalutem. qꝛ ſi quis deciperetur in talibus ibi non eſſet minus periculum falli q̃ꝫ et fallere. vt xvi. q. i. ſi cupis. tunc enim de ignotis. ñ debemus aliquid pſumẽ nec d' bonis malum nec de malis bonuꝫ. ut. xl vi. di. ſunt nõnulli. in ſi. vel dicat iudicat id eſt pſumit bene de quolibet.

e ¶ Qui. id eſt qꝛ ipſe.

f ¶ Fidẽ. i. verborum veritatẽ.

g ¶ Firmata. ar. ẽ hic q̃ qui iurat rem illicitam ꝑpa auctẽ non poteſt venire ↄtra iuramentum illud. extra. de elec. venerabilem. in ſi. nam illicitum eſt renuere curam paſtoralem et tñ iurans illud tenetur ſuare. vt. lxxxv. di. archidiaconum. ſimile extra q̃ me. cauſa. ad aures. ſic extra d' iuriur. debitores.

h ¶ Clementior. ar. q̃ ſi iudex faciat aliquid qd nõ multum differt a mandato quod ñ dicitur exceſſiſſe fines mandati. ſi enim mandatur aliquibꝫ vt eligant poſſunt poſtulare. ut extra de elec. in cauſis. et de poſtula. poſt trãſlatõnem. in prin. et de hoc notaui plura. ar. viij. q. i. licet. Item habes hic q̃ licite commutatur vna pena in aliam. ut. s. v. q. vi. quia iuxta et. lxxxij. di. preſbiter. et. xxxvi. q. i. de raptoribꝫ.

I Innocẽs credit omi v̈bo. nõ ẽ vituperanda facilitas ſꝫ laudãda bonitas. h' ẽ innocẽtẽ eſſe. ignorare q̃d noceat. et ſi circũſcribit ab aliquo de oibꝫ tñ iudicat qui fidem eſſe in omnibꝫ arbitratur. Hac igitur mentis ſue dote inclinatus iſ hus vt crederet gabaonitis teſtem dei diſpoſuit pacẽ dedit et cõfirmauit ſocietatem. ſꝫ vbi i terras eoꝝ ventũ eſt dephẽſa fraude q̃ cũ eſſẽt finitimi aduenas ſe ſimlauerint circũſcriptũ ſe populus patrum indignari cepit. iſ hus tñ pacem quã dederat reuocãdã non cenſuit qꝛ firmata erat ſacramẽti religiõe. ne dũ alienã pfidiã redargueret ſuã fidẽ ſolueret. mulctauit eos meliori tñ obſeq̃o miſterij clementior eñ ſnia ſꝫ diuturnior. ¶ Illicitũ ergo iuramentũ qd ſuari phibetur itelligit qd ſcitur eſſe illicitũ dum iuratur. ſi aũt neſcit illicitũ eſſe ipa ignorãtia excuſatur. ſi putetur licituꝫ eſſe nõ ex ignorantia iuris ſꝫ fcĩ. Aliud ẽ eñ ſi alicuius copulatio creditur eſſe licita qꝛ neſcitur eſſe cõſanguinea vel qꝛ credit eſſe vidua. Aliud ſi ideo putatur licita qꝛ ↄſanguinearum coniunctio vel relictaꝝ copula nullo iure credatur eſſe prohibita. Hic eñ eſt ignorãtia iuris q̃ neminem excuſat niſi cui pmittitur ius ignorare. ibi vero ignorantia fcĩ q̃ quiſqꝫ fere excuſat. Seniores autẽ iſrahel non ignorabãt gẽtes terre pmiſſionis ex pcepto dñi eſſe delendas ſꝫ ignorabant gabaonitas eſſe incolas terre pmiſſionis. ignorabant ſiquidẽ fcm ſꝫ ñ ignorabant ius facti. atqꝫ ideo et ſi licituꝫ eſſet. qd iurauerũt tñ licite ſuari debuit qd iuramẽto firmauerũt. Qd auteꝫ illicitũ iuramentũ ſuari phibet nõ ẽ gñaliter intelligendũ. Iuramentum namqꝫ vt ieronim⁹ teſtat ſup ieremiã debꝫ habẽ tres comites veritatẽ iudiciũ ⁊ iuſticiã. vbi aũt iſta defuerint nõ ẽ iuramentũ ſꝫ piuriũ. Vnde datur intelligi illicitum eſſe iuramentũ cui aliqd iſtoꝝ defuerit nõ tñ cuicunq̃ ↄtigerit aliqd iſtoꝝ deeſſe prohibetur ſuari. aliqñ nanqꝫ iuramento deeſt iuſticia veluti cũ q̃ſpiam poſt votũ caſtitatis ducit vxorem iuramento firmãs nunq̃ ab ea ſe diſceſſuꝝ. qd q̃uis illicituꝫ ſit qꝛ iuſticia pbatur ſibi deeſſe tñ auctoritate aug. ſuari pcipitur. hoc autẽ ſi quis ↄtẽdat prerogatiua coniugij nõ ꝑpter religionẽ iuriſiurãdi ſuari animaduertat gabaonitas ob ſolam religionem iuramẽti cõtra dñi impiũ reſuatos. Cũ ergo omẽ dñi pceptũ iuſtũ ſit patꝫ ei iuſticiam deeſſe qd eius pcepto ↄtrariũ inuenitur. Iudiciũ qꝫ aliqñ iuramẽto ↄſtat deeſſe veluti cũ ꝑpria temeritate aliquis ductus iurat ſe mãducatuꝝ et bibituꝝ. hoc q̃uis leuitate indiſcreta illicitũ phibet nõ tñ ideo violari iubetur. Iuramẽtũ itaqꝫ multipliciter illicitũ intelligitur. eſt eñ illicitũ aliqñ ex eo qd iuratur. aliqñ ex cã ext̃ venıẽti. aliqñ ex mõ iurandi. Ex eo qd iuratur tũc ẽ illicitũ iuramentũ qñ id qd iuratur in ſui natura vicioſũ ẽ vł vitã adimẽs ut adulteriũ homicidium ⁊ hijs ſilia. vel repari ñ pmittẽs veluti cũ inimico ad pacẽ nõ redire. indigẽti miſericorditer ñ ſbuenire. iſta qꝛ pſpicuã in ſe habẽt iniuſticiã et ſi iuramẽto firmentur tñ ſuari nõ debẽt. circa h' itaqꝫ iuramẽta intelligẽda ſunt q̃ d' illicitis iuramẽtis nõ obſuãdis ſup̃ ſtatuta legũtur. Quiſquis ergo ſe iuramẽto firmauerit aliquid facturũ quo vel corpalis vel ſpũalis ſal⁹ adimatur. vel ſine quo vtraqꝫ ſalus repari vel ↄſeruari nõ poſſit ſidẽ promiſſam ſuare phibet. quoꝝ exempla pmiſſe auctẽs ſubiciũt dum eũ qui homicidiũ facẽ vel alimẽta matri et fratribꝫ non ſubminiſtrare in adulterio pmanere vel ad pacẽ cũ aduerſario non redire iuramentum pſtando pmiſerit ſalubriori conſilio illicita vota obſuare nõ pmittunt. Eſt etiã id qd iurat aliqñ vicioſum nõ in natura ſui ſꝫ ex cauſis ext̃ veniẽtibꝫ. veluti cũ aliq̃s poſt votũ caſtitatis iurat alicui ſe hituꝝ eã i cõiugẽ. ↄiugẽ nãqꝫ habẽ in ſe ipo malum nõ eſt tñ huic ex voto pniciosũ ẽ. hoc aũt iuramentũ ⁊ ſi illicituꝫ ſit nõ tñ obſuari phibetur ſꝫ de violacõne voti penitẽtia ſibi iubet indici.

i ¶ Illicitũ. in pma pte. §. dicit magiſter q̃ tunc ſacramentum illicitum nõ ſit ſeruandum cũ iurãs tpe quo iurat ſcit illd eſſe illicitum ſꝫ ſi ignorat illud eſſe illicitum dũmodo non ſit ignorantia iuris non peccat. et hoc durat vſqꝫ ad illum locum. q̃ autem illicituꝫ. ſecundo oſtendit q̃ hoc non eſt generaliter verũ q̃ ſi i aliquo iuramento deeſt aliquod iſtorũ triũ vł iuſticia vel veritas vł iudiciũ qd illud non ſit ſeruandum. tercio dicit q̃ iuramẽtum qñqꝫ eſt illicitum ratõne rei de q̃ q̃s iurat. qñqꝫ ex cauſa ſupueniẽte. quãdoqꝫ ex modo iurandi.

k ¶ Iuris. s. i. q. iiij. in ſine.

l ¶ Niſi cui. ut militibus et mulieribus ruſticis minoribꝫ. ff. d. pbac. cũ in debito. §. ſieri autẽ. i. q. iiij. §. notandum.

m ¶ Seruari. hec ratio non eſt ſufficiens.

n ¶ Nunquã. nõ benedicit quia ſi ille qui vouit ſimpliciter poſtquam duxit vxorem iurat q̃ nõ dimittet eam illud iuramẽtum eſt licitum. ſꝫ ſi prius vouit quã ducat vxoreꝫ tũc pot⁹ ſeruabit votum q̃ꝫ iuramentum ſequẽs. ut extra qui cleri. vel vo. rurſus.

o ¶ Ob ſolam. nõ eſt h' verũ.

Q. v.

Quod aũt illud non habet dubitacioneꝫ an periurus ſit qui aliũ cogit piurare. nã et ſi ipe non ꝑprie dicatur piurus tñ mortaliter peccat quia qd alter mãdato noſtro facit nos reputamr feciſſe vt ex. de ſen. ex. mulieres. vtrũ autẽ iudex poſſit licite rcipere iuramentum illi⁹ quẽ

ſcit velle piurare hic vt dixi ·ſ·xv· ·q·v·p̄ſbiter·
Qvi cōpulſus· miles· in a∫trocibus eniꝫ non debet aliq̄s pare∫re dn̄o ſuo·ut·xi·q·iij·nō ſemꝑ· et ·c·ſi dn̄s·⁊·c·ſi reſiſtit·⁊·ff·ꝺ reg· iur·ad ea·
¶ Quia pl⁹ do minū·qꝺ eſſe non debet·vt·xi·q·iij· nolite·ij·
¶ Si liber ē·aſſi bi magis punitur ſuus q̄ꝫ liber· vt ꝫ xiiij·q·i·q̄ cōtra· ſed hic excuſatur ꝑpter p̄ceptū dn̄i
¶ Quadragin∫ta dies·vel cōtinue vel interpolatim·
¶ Septē annoſ· non tamē in pane et aqua·
¶ Quadrageſi∫mas · vnam ante feſtū natalis aliaꝫ ante paſcha terci am ante feſtū ſāc ti iohānis·
¶ Et legitias· ſꝺ eſt ſcꝺam ⁊ q̄r tam et ſextā feri∫as·ut de cō·di·iiij· ieiunia·et ·lxxxij· di·preſbr·
Qvi periurat· cōſecrata ·q꞉ quāto ſanctius ē p qꝺ iuratur tāto maius peccatū eſt piuriū ut·ſ·e·q·i· mouet·nūquid ḡ maius ſacrilegiū committunt qui v̄berant clericū in maioribꝫ ordibꝫ cōſtitutū q̄ꝫ in mi∫noribus ·credo q̄ꝫ ſic·ut·xvij·q·iiij· ſi q̄s deinceps· et ·c·q̄ ſubdiacon̄ū· et·c·qui occidit·
¶ Et ignorans· eſſe pecc̄m qꝺ iura uit·nam ſi fuiſſet ignoratū ignoran tia facti nullū eſſꝫ peccatum niſi eſſꝫ ignorantia craſſa que nemīnē excu∫ſat·C·ꝺ reſcinꝺē· ven·quiſquis·
Si quis·redi menda·licet cū timore mortis iurauerit tn̄ pecca uit·ut·xxij·q·v· ita ne·ſed rōne co actionis mitigat̄ pena ut·eꝫ q̄ꝫ me· cā·ſacris·non eſt· contra ·xv·q·vi· ·c·i·ibi enim non abſoluūt̄ a pecc̄o ſꝫ a iuramento·

Ex modo iurandi tūc ē illicitum iu∫ramētū qn̄ in cōſiderate inēcū ſpecte aliquid iurat̄ quo nec corꝑalis nec ſpūal̄ ſal⁹ adimatur·⁊ ſine q̄ vtra∫qꝫ ſalus repari et vita cōſeruari valꝫ veluti dū aliq̄s a parentibus coactus vt clericatus tonſurā vel religionis veſtē ſuſcipiat ſe neutꝝ facturuꝫ iu ramento firmauerit· hoc quāuis ali quib⁹ videatur reprehenſibile quia o∫pus caritatis iuramēto ſe non factu rum ꝓmiſit nulla tn̄ auctoritate ſer uari ꝓhibetur·q꞉ et ſi nunq̄ꝫ clerica∫t⁹ tōſurā vel religionis veſtē ſuſcipi at nō tn̄ ideo minus ſalutē ꝓmereri valet cū nonnulli i laicali habitu ſā ctiſſimi et deo dilecti inueniant̄·quo exemplo euidenter datur intelligi quotiens aliq̄s iurat ſe non facturꝫ aliquid quo expeditior ſibi via p̄pa∫retur ad beatitudinem dūmodo ſine eo valeat ſalutem inuenire·qꝺ iura mētū nō ꝓhibet̄ ſeruare·Vnde cum nos iuramus non daturos aliquid a licui ſine quo vtraqꝫ ſalus eius p̄t eſ ſe incolumis·et ſi aliqua ex eo ſibi cō moditas p̄ſtaretur nulla tamē auc toritate iuramētū ſuare ꝓhibemur dūmō ſit nobis alia via neceſitati∫bus eius ſubueniendi· Q· V·

QVod autem quinto loco q̄ritur ſi licitum eſſet q̄ꝫ ar∫chidiaconus iurauerat·an epiſcopus eſſꝫ reus periurij qui ad peierandum archidiaconum coge∫bat facile poteſt diſcerni·ſi enim cō ſentiens pari pena cum faciente pu niendus eſt multomagis ille qui co git reus admiſſi criminis probatur ¶ Vnde pius papa ait·

Qui peierare compellit et cōpellitur periurus vterqꝫ probatur·

QVi cōpulſus a dn̄o ſciēs piu∫rat vtriqꝫ ſunt piuri ⁊ dn̄s et miles· dn̄s q꞉ p̄cepit·miles q꞉ plus dn̄m q̄ꝫ aiam dilexit·ſi liber eſt·xl·dies in pa ne et aqua peniteat et ſeptem ſequē tes annos·ſꝫ ſi ſuus eiuſdem tres q̄ dragesimas et legitias ferias peni∫teat· ¶ Idē

Penitētia eius qui in manu epi ā cruce cōſecta piurat·

QVi piurat ſe in manu epi ā in cruce cōſecrata tres annos pe∫niteat·ſi vero in cruce nō cōſecrata annū vnū peniteat·qui aūt coactus fuerit et ignorās ſe piurauerit ⁊ p⁹ ea cognoſcit tres q̄dragesimas peni teat· ¶ Item ex penitētiali theodo ri·

Qua pena ſit feriēdus q̄ neceſſitate coactus piurat·

SI q̄s coactus ꝓ vita redimēda vel pro qualibet cauſa vel neceſſitate ꝑ iurat q꞉ plus corpus q̄ꝫ animam di lexit tres quadrageſimas peniteat alij vero iudicāt tres annos vnuꝫ ex hijs in pane et aqua· ¶ Itē gelaſi∫us p̄pa·

Qui deierat ⁊ alios deierar̄e facit q̄ pena ſit feriēd⁹

SI q̄s· ſe piurauerit ſe ⁊ alios ſciēs in ꝑ iuriū induxerit· xl· dies peniteat in pane et aq̄ et ſeptē ſequētes annos· et nunq̄ꝫ ſit ſine penitentia· et alij ſi cōſcij fuerint ſimr peniteāt· ¶ Item aug· in ſermone de collacōne ſancti iohānis

Homicidā vincit q̄ ſciens ad piuriū cōpellit hominē·

ILle q̄ hoiem ꝓuocat ad iura∫tionē et ſcit eū falſū iuraturꝫ eſſe vincit homicidā·q꞉ homicida cō p⁹ occiſur⁹ ē·ille aiaꝫ imo duas ani mas et ei⁹ aiam q̄ꝫ iurare ꝓuocauit ⁊ ſuā·ſcis verꝫ eē qꝺ dicis et falſum qꝺ ille dicit et iurare cōpellis ecce q̄ꝫ ille iurat ecce piurat·tu q̄d inueiſti imo et tu piſti q̄ de illi⁹ morte ſatia ri voluiſti· ¶ Itē in ſermōe de piu∫rijs

Nō peccat q̄ iuramētū exigit ab eo quē neſcit falſum iurare

QVi exigit iuracōnē multū int̄ eſt ſi neſcit illuꝫ iuraturꝫ falſum an ſcit·ſi enim neſcit et ideo dicit michi iura vt fides ei ſit nō ē pecc̄m tn̄ hu∫mana tēptacō ē·ſi aūt ſcit eū feciſſe et cogit eū iurare homicida eſt·Ille eīn ſe ſuo piurio interemit· ſed ille manū interficiētis ⁊ imp̄ſſit et p̄ſſit ¶ Itē ex cōci·magūciēſi·

Vſqꝫ ad exitū vite nō cōmunicet qui alios ad periuria trahit

SI q̄s cōuict⁹ fuerit alios ad falſa teſtimo∫nia vel piuria attraxiſſe vel quacūqꝫ corrupcōne ſollicitaſſe ipe quidem vſqꝫ ad exitū vite nō cōmūicet· Hij vero qui ei in piurio cōſenſiſſe ꝓbant̄ poſtea ab omni teſtimonio ſunt re∫mouēdi·et ſcḋm legeꝫ infamia nota∫buntur· ¶ Itē q̄ audit aliquē falſū iurare et tacet delinquit· Vnde ait aug· in q̄ſtionibꝫ leuitici·c·i · Ani∫ma q̄ audierit vocē falſū iurātis ⁊c·

Cui ſit iudicandū ſcḋm qꝺ ab aliquo iuratur

HOc vidr̄ dicere pecca re hoiem quod audiente iurat aliquis falſum ⁊ ſcit eū falſuꝫ iurar̄e et tacet·tūc aūt ſcit ſi eius rei de q̄ iuratur teſtis fuit aut vidēs aut cō ſcius fuerit id eſt aliquo modo cog∫nouit aut oculis ſuis cōſpexit aut ille ipe qui iurat indicauit illi·ita enim potuit eſſe conſcius· ſed inter timo∫rem huius peccati et inter timorem huius ꝓdicōnis hominum non ꝓua

¶ Alij vo·ḡ illa que ē minor ē im ponēda ut·l·di·c·
Seos vero·
Si quis·ſine penitentia·interi∫ori·ut·vi·q·i·qui cunqꝫ·
Ille vincit·ſi itelligas q̄ꝫ pl⁹ peccat piur⁹ q̄ꝫ homicida ·imo ille pl⁹ peccat·vt xiij·di·c·i·ſꝫ dr̄ eū vincere q꞉ maius damnū facit·quia maius damnū eſt in amiſſione vni⁹ anime q̄ꝫ mille cō porū·ut·xxiiij·q· ·iij·ſi habes·
Qvi exigit· humana·i·ꝺ humana īfirmita te ꝓcedit·ut·ſ·e· ·q·i·non eſt·
¶ Imp̄ſſit·mul tiplicitꝰ cogēdo·
Si quis·infa mia· an iura mentū īfamet vl̄ nō no·vi·q·i·q̄cū qꝫ·ſed ſi coacti iu raſſent nō inde in∫famarentur·ut·ſ· ·q·px·mt̄ cetera
¶ Falſū ⁊c·ſup ple ſi n̄ idicauēit pō tabit iniq̄tatē ſuā
HOc videtur· fuit·i·talem inde habuit noti ciam q̄ꝫ hmōi rei potuit eſſe teſtis· et quod ſequitur eſt expoſitio·
¶ Indicauit· vi detur ḡ q̄ꝫ valeat teſtimoniū de au∫ditu ut·ſ·⁊ xv·q· v·preſbr·xxvi·q· vi·qui recedunt et·ij·q·i·mu ta·nā et teſtes itelligūt̄ ſcire que acta ſūt a teſtatorē ſi p̄oreſ teſtes eis h̄ dixe∫runt·ut C·ꝺ teſti· cū antiq̄tas in ſi· ·i·ſcḋm·ar·cōtra·iij· ·q·ix·teſtes·v·q· ·ij·relatū ē·ad h̄ dicas·q̄ꝫ h̄ loquit̄ in cā denūtiacōis vbi modica ſcia aliq̄ꝫ ſitē facit ar· ex̄ de ſpon ·pre∫terea·ij·imo etiā in iudicijs facit ſi dem teſtimoniū ꝺ auditu ut ex̄ ·de ſucceſ·ab inteſ·cū dilcūs·ex̄ ꝺ teſ·cū cām·ſꝫ certe teſti moniū ꝺ auditu ē ꝓpe cū aliq̄s au∫dit aliq̄d dici eſſe factū·ſed ſi audit cōtrahētes nō ē te ſtiomū ꝺ auditu

et hoc innuitur ex
d testi·licet·ii·tn
hoc capitulum nõ
loquitur de vera
denũtiacõe ſ; poti
us de indicacõne·
ſcz cũ quis idicat
aliis q aliqs vult
peccare et ſpectat
hoc ad delicta cõ=
mittẽda ſ; denun=
ciacõ ſpectat ad
delicta omiſſa·et
ad illa nõ tenẽtur
niſi q habent ma=
giſtratũ ſup aliqs
et illa denuntiatio
dicitur euangeli=
ca et iſta dr cano=
nica·et hec appro
bat ſp· prior vero
nõ·et ſic patet q
crimina nondum
omiſſa poſſumus
denũtiare vt h et
·xciii·di·diacomi·
·i· ibi vicinũ pci
picõ·rc·ex de de=
ſpon·impu·c·pe=
nul·extra d ogna·
ſpũali tua·

a ¶ Iurauit·i·iu
rare voluit·

b ¶ Mortis de fa
cto·qz de iure ppe
vnius dictum non
poſſz iudicari·et ẽ
ſi·de pe·di·i·c·pe
nultimo·

¶ Prodeſſe ·vt
ſunt ſacerdotes·
ut·xiiii·q·v·doni=
qz qui g dicit tali
bus qui poſſunt
pdeſſe nõ obeſſe
nõ dr pdẽ·vt·ii·
·q·i·ſi peccauerit·

c ¶ Queritur·in=
cidentẽ ponit hic
queſtionez qualit
iuramẽta ſũt intel
ligẽda·et diſting
uitur·aut vterqz
habz rectũ intel=
lectũ aut vterqz
doloſuz·aut alter
tm̃ habet rectũ·ſi
ab vtroqz inter=
ponitur dolus tũc
eſt intelligendum
ſm omunẽ verbo=
rum ſignificacõnẽ
ut ex de ſpon· ex
lris·ſi a neutro in
teruenit dol9 tũc
interpretanduz ẽ
ſm itellectũ vtri=
uſqz ſi vba poſſint
vtriqz intellectui
adaptari·extra d
teſti·cum tu·ſi ab
altero tm̃ tũc in=
telligendũ eſt ſe=
cundũ eum qui re
cte intelligit· ſic
vi dr diſtingui ſ.
·c·ſ·ex hiis·in ſti
pulationibus et
aliis contractibus

exiſtit plerumqz temptatio· poſſu=
mus enim paratum ad piuriũ am=
monendo vel prohibẽdo a tam gra=
ui peccato reuocare·ſed ſi non audi
erit et coram nobis de re quã noui=
mus falſum iurauerit vtrz proden=
dus ſit ita vt proditus etiam pericu
lum mortis icurrat difficillima que
ſtio eſt·ſed quia non expſſit hic cui
hoc indicandum ſit· vtruz illi cui iu
ratur an ſacerdoti cuipiam · qui nõ
ſolum eum perſequi non poteſt irro
gando ſupplicium ſed etiam orare p
illo poteſt·videtur michi q ſe ab il=
lo peccati abſoluat vinculo ſi indi=
cet talibus qui magis prodeſſe poſ=
ſunt quam obeſſe periuro ſiue eũ cõ
rigendo ſiue deũ p eo placãdo·ſed r
ipſe confeſſionis ſibi adhibeat me=
dicinaz· ¶ Si ergo iſte vt ſup di=
ctum eſt qui audit falſum iurare et
tacet delinqt·multomagis ille reus
eſt qui ad deierandũ aliquez cõpel=
lit· ¶ Queritur de eo qui verborum
calliditate ſe circũuenire putat illũ
cui iuramentũ defert an ſit re9 piu
rii niſi ſuauerit qd iuraſſe creditur·
¶ De hoc ita ſcribit iſidorus ſentẽ=
tiarz libro·ii· De eo q callidi

tate verbũ iurat

Q Vacunqz
arte verborz quis iuret deus
tñ q cõſcientie teſtis ẽ ita h accipit
ſic ille cui iuratur intelligit· Dupli
citer aũt reus ſit qui et nomẽ dei in
uanũ aſſumit et pximũ dolo capit·
¶ Itẽ ex ſmone ſancti auguſtini·

Periurus ẽ q ſup lapidẽ falſũ iurat

E Cce dico caritati veſtre q q
ſup lapidẽ falſum iurat periu
rus eſt·Vnde hoc dico quia multi in
hoc falluntur r putãt quia nichil ẽ
p quod iurant non ſe crimine teneri
periurii·prorſus piurus es·quia per
id qd ſanctum non putas falſum iu
ras·ſi tu illud ſanctum non putas ſã
ctum putat cui iuras ·non enim qñ
iuras tibi aut lapidi ſed pximo tuo
iuras homini iuras ante lapidem·ſz
nunquid ante deum non te audit la
pis loquentẽ ſz punit deus te fallen=
tem· ¶ Sed obicitur illud greg·in
·xxvi·libro moraliũ Apud deũ

verba nr̃a non ex ore ſed ex corde p

cedũt

H Vmane aures talia
verba noſtra iudicant qualia
foris ſonãt· Diuina vero iudicia ta
lia foris audiunt qualia ex intimis
pferuntur·certe nouerit ille qui in=
tencõnez et volũtatem alterius va=
riis explicat verbis· qz nõ debz ali=
quis verba pſiderare ſed volũtatem

et intencõnem·qz non debz intentio
verbis deſeruire ſz verba intencõni·
¶ Si ergo diuina iudicia verba no
ſtra talia foris audiũt qualia ex in
timis pferuntur ſi intẽcio nõ debet
deſeruire verbis ſz verba intencõni·
patet q deus non accipit ſic iuramẽ
tum ſicut ille cui iuratur·ſed potius
ſicut qui iurat itelligit cũ recipiẽti
nõ ex intimis ſz ex hiis que pferun=
tur foris vba noſtra ſonẽt· ¶ Itẽ
obicitur·qui iurat ſup lapide putãſ
ſe iurare ſuper ſacroſancta euange
lia perinde tenetur ac ſi ſuper ſancta
euãgelia iurauerit·licz ille cui iurat
ideo ſup lapidem illũ iurare fecerit
ne nõ ſeruãdo qd pmittit reatu per
iurii teneatur· ¶ Itẽ obicitur illud
de ciuib9 qui credũt ſe iurare conſu
libus ſuis obedituros in omnibus q
ſibi imperata fuerint p honore ſue
ciuitatis·ne vero obedientiã recuſã
tes reatu piurii illaqueentur ſuppo
nitur breue iuratis in quo aliud
otinetur quã ſe iuraturos arbitren
tur·videlicet ne padum in nilũ con=
uertant vel aliquid huiuſmõi faci=
ant·ſi ergo contra hoc qd ſe iuraſſe
crediderat cõſulib9 ſuis obedientiã
denegarent·nunquid ſm intentõnẽ
recipiẽtis an non potius ſecundum
intencõnẽ iurantis iuramentũ deus
illud acciperet· ¶ Item ſi innocens
de adulterio vel furto impetitus in=
nocentiã ſuam vellet aſſerere·iura=
ret autez ſe ab obiectis ſibi eſſe im=
munem ſicut in breui illo cõtinetur
quod manibus ſuis ſe ſcripſiſſe arbi
bitratur· Contineatur autez in illo
hunc reum eſſe obiectorz nunquid
a domino piurus reputabitur · aut
nunquid poteĩt argui ſe iuraſſe adul
terii aut furti reatũ incurriſſe·non·
¶ Hinc etiã iohes criſoſtom9 ait·

Inter iuramentum et locutionẽ fi=
delium nulla debet eſſe differentia·

I Vramẽti hui9 cã ẽ·qz omnis
qui iurat ad h iurat vt qd ve
rũ ẽ loquat Et ideo dominus int iu
ramentum et loquelam noſtrã nul=
lam vult eſſe diſtantiam· quia ſicut
in iuramento nullam cõuenit eſſe p
fidiam · ita quoqz in verbis noſtris
nulla debent eſſe mendacia·qz vtrũ=
qz et piurium et mendacium diuini
iudicii pena damnatur·dicẽte ſcrip
tura·os qd mẽtit occidit animam·
Quiſquis ergo veſtrum loquitur iu
rat·qz ſcriptũ ẽ teſtis fidelis nõ mẽ
tietur· ¶ Itẽ· Antequ aliqs iuret

pferat ſi otra pſciam parat iurare·

contra ſtipulantẽ
et vendentem in=
terpretandum eſt
ſed in iudiciis p
actore·vt·ff·d·v·
obli·inter ſtipulã
tem·ſ·i·ff·de otra
hen·emp·labeo·

Q Vacũqz itel
ligit·i·itelli
gere debet·r ẽ ſi·
ſ·de con·di·iiii·ñ
illud·

E Cce·ſup la=
pidẽ·ſõte cooptũ
vt credantur eſſe
euangelia ab ad=
uerſario·

H Vmane·ver
ba·que ille ptulit
r vult ea aliter in
terptari put ver
ba ſonare videntr
qd ſemp non eſt
faciendum·cum ſe
pe bona vba ma=
la intencõne pfe
rantur et eõuſo·
vt·v·q·v·nõ om=
nis et·c·nõ oſcula
tur·r xxiii·q·i·pa
ratus·

b ¶ Verba·ar·po
tius eſſe pſideran=
dũ mentẽ alicuius
q ipa vba· ut·i·
·q·i·marchion·r
d con·di·iiii·retu
lerunt·extra de v·
ſig·pterea ·c·in=
telligẽtia·et·xxiii
·q·i·patus·in pñ·
r·ff·de in ius vo·
·l·quis·ſ; h verũ
ẽ cũ oſtat de itel=
lectu·alias in du
biis a verbis non
eſt recedendũ·vt
·ff·de l·iii·nõ aliẽ
·ff·d exercit·l·i·ſ·
ſi is qui nauẽ·ex
de ſpon·ex lris·

I Vramti· ad
h iurat·i·iu
rare debet·

c ¶ Diſtãtiã·qñ
ad h qñ mõtalit
peccet·q ſimplicit
dic falſũ ſic qui ſb
iuramto dic falſũ
magis tñ peccat
deierãdo q mẽtiẽ
do·ſolidi9 ſbſiſtit
vbi iuramtũ iter=
ponit·ut·s·e·q·i·
·c·i·ſ; tñ plus o=
peratur ſacramen
tum q ſimplex p
miſſio·ut extra de
iuriur·debitores·
Idez ẽ ar·q ex nu
do pacto oritur a
ctio·vt·xii·q·ii·q
cũqz·et·q·v·quia

Q Vi piurare·
nõ ex opib9
deus potius cõſide
rat animum qz fa
ctũ·ut·xv·q·vi·c·
·i· r de9 interrogat·

Anteꝙ aliquis iuret peierat ſi contra conſcientiam parat iurare·

Qui periurare paratus eſt antequam iuret iam piurus eſſe videtur· quia deus non ex operibus tantum iudicat ſed ex cogitacōne et ex corde· ¶ Ex hijs omnibus colligitur ꝙ iuramenta ſecundum intentionem preſtantis non recipientis a deo iudicantur· quomodo ergo ſecundum iſidoꝝ quacunqȝ arte verborum quis iuret deus ſic accipit ſicut ille cui iuratur intelligit· Sed ſicut aliud eſt callida arte verborum iurare· aliud ſimpliciter intentionē ſuam iurando enuntiare· ſic aliud eſt ſimplici intentione iuramentum factum recipere aliud in recipiendo calliditate vti · quia ſicut quiſquam apud deum non valet aliquem ledere ſic nec preter eius intentionē valet quis alicui ſubuenire · deus autem duplicitatis aſpernator ſimplicem intentionē vtriuſqȝ conſiderat et tam ex parte recipientis quam ex pte preſtantis verborum artem aſpernatur et odit· ¶ De etate vero iurantiū queritur qua etate quiſqȝ ad iurandum debeat cogi· de quo in primo libro capitularium ſic inuenitur diffinitum·

Ante annos rationabiles aliqui nō cogantur iurare·

Paruuli qui ſine etate rationabili ſunt nō cogantur iurare et qui ſemel periuratus fuerit nec teſtis ſit poſt hoc· ſed nec ad ſacramētum accedat· nec in ſua cauſa vel alterius iurator exiſtat· ¶ Idē ex cōcilio elibertano·

Ante· xiiij· annos nullus iurare cogatur

Pueri ante annos· xiiij· non cogantur iurare· puella ꝗ̄ ſi in puerili etate ſita in domo patris illo neſciēte iuramēto ſe ꝯſtrinxerit· et pr̄ eius vt audierit ſtatim ꝯtradixerit vota eius et iuramenta irrita erunt et facilius emēdabitur· ¶ Item cornelius papa·

De eodem et ut a ieiunis iuramenta preſtentur·

Honeſtum etiam videtur vt ꝗ in ſanctis audet iurare hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate ⁊ timore dei· et pueri ante annos· xiiij non cogantur iurare· ¶ Preterea ſunt quedam tempora quib; iurare ꝓhibeñ· ¶ Unde in concilio apud ſanctum medardum habito

Quibus temporibus iurare prohibemur·

Decreuit ſancta ſinodus vt a ſeptuageſima vſqȝ in octauam paſce· et ab aduentu domini vſqȝ in octauam epiphanie· necnon etiam in ieiunijs quatuor temporum et in letanijs maioribus· et in diebus dominicis et in diebus rogationum· niſi de concordia et pacificationibus nullus ſupra ſacra euāgelia iurare preſumat· ¶ De forma vero fidelitatis et ꝙ quiſqȝ debeat domino vel econuerſo· ſic inueniē in epiſtola philiberti epiſcopi·

Que in fidelitate ſunt obſeruanda·

De forma fidelitatis aliqd ſcribere monitus hec vobis que ſequuntur breuiter ex librorum

Pcoꝛ et non maiorum· xiiij· q· v· ſi quid ſic· xxxij· q· v· ꝓpoſito Paruuli· iurare· nec teſtis eſſe poteſt· iiij· q· iij· c· i· et ideo hoc eſt et quia i iuramēto debet adeſſe iudiciū ſed hȝ etas neſcit quid agat· ut· C· de fal· mo· l· i· Item quia impubes· nō pt̄ peierare· ut· ff· de iureiur· l· qui iuraſſe· vnde ſacramentum calūnie pſtare nō pt̄· poſſet tamē dici ꝙ ſi doli capax ē q; tūc calumnioſe petere poteſt· ut extra de delict· pueroꝝ· c· i· et ſi nouit veritatem ꝙ bn̄ pſtabis ſacramentum calūnie· ar· C· de iuriur· ꝓpter calum· l· ij· § i· hȝ d' veritate dicēda bene pt̄ iurare· naȝ ab impuberibus et timidis ſumitur inicium queſtionis· ut· ff· d' queſtio· vnius in pn̄· Item impubes ferula punitur ꝓ veritate dicenda ut· ff· ad ſillia· l· i· § impubes· et tenet ꝯfeſſio quam facit· lȝ cōtra eum poſſet reſtitui ut· ff· de ꝯfeſſis· l· certuȝ· § penul· Jo· qd' falſum eſt niſi ſit doli capax· cum hoc capl'm ꝯtradicat· · b· hoc aūt certū ē ꝙ ſi aliqs ſponte recipit iuramētum minoris bene valet· et tenet tale iuramentuȝ· vt· ff· d' iuriur· l· qui iuraſſe· Item et in eo caſu poteſt· ꝗs cōuenire racōe iuramēti· quod preſtitit dū eſſet impubes· et ſi impubes iurauis ſe preſtaturū opas ipe pubes factus bene ꝯuenitur· de hȝ iuramēto· ut· ff· de li be· cā· l· vl· in fi· ¶ Cauſa· ſȝ nonne ſi agere vult periurus in ꝓpria cā audiretur· quia nulli ꝓhibetur agere in ꝓpria cā· vt· iiij· q· vi· omnibus· ſȝ agere ñ pt̄ ñ pſtet ſacramentuȝ· Item nōne iudex vel altera ps poteſt ei deferre ſacramētum· ad hȝ dicas ꝙ hec lex ſilpta eſt de lumbarda ſm quaȝ nō iuratur· de calūnia· patet ergo ꝙ loquitur hȝ de alio iuramento· et poteſt dici ꝙ loquitur d' iuramēto expurgacōnis· id eſt ut nec ſe nec alios poſſit expurgare· ex hȝ ſequitur ꝙ cū ſuſpicō aliqua eſt ꝯtra periurum ſtatim habetur ꝓ ꝯuicto cū ſe expurgare non poſſit et imputet ſibi qui in taleȝ caſū incidit· q; culpa ſua illud ſuſtinet· ut· xv· q· i· ſi quis inſaniens· ex ꝗ enī ſemel peierauit pſumitur ꝙ ſemp debeat peierare· vt· ij· q· vij· nō pt̄· vn̄ āmodo nō ē ſacramēto ſuo credendum vt extra· de pſūp· lr̄as ea tn̄ ſacramēta ꝗ oneris ſunt potius ꝗ̄ honoris debet preſtabit ve iuramentum calūnie · ſilr̄ dn̄is ſuis iurabit in cā feud

Pueri· puella· item eſt in puero· ut· s· e· q· iiij· in tribus· ¶ Stati· filij iuramentū debet pater reuocare ꝙ cito ſcit ut hȝ dr̄· ſȝ votū religioſis nō tenet̄ ſtati reuocare cū ſcit ſȝ vſqȝ ad annū ⁊ diem ꝯtradicere pt̄· ut xx· q· ij· puella· aliter tn̄ eſt ſup̄ diſtinctuȝ · s· xx· q· ij· in pn̄· Honeſtū· hȝ ieiunus· ſilr̄ teſtimoniū debȝ dicē ieiunus· ut eꝫ de teſti· placuit· ꝗ a ieiunis fieri debeāt· no· de · ꝯ· di· i· ſacramēta · tn̄ ꝙ hic dr̄· magis eſt honeſtū ꝗ̄ iuſtum Decreuit· ut a ſeptuageſima· in hijs etiam dieb; cauſe exerceri ñ debēt xv· q· iiij· c· i· et· ij· huic tn̄ caplo ⁊ ꝓcedēti obuiat ꝯſuetudo pſcripta· ¶ Maiorib;· vt i feſto ſci marci· De forma· honeſtum· ſic ꝗ honeſtas et poſſibilitas in omni iuramēto ſūt intelligenda· vt· s· e· q· · iiij · vnuſquiſqȝ ⁊ extra· de iuriur· ꝗȝ admodū · illud ſacramentum pſtāt archiepi romano pontifici· vt extra de iuriur· ego· et ſbditi ſuis epiſ· ut xxiij· di· quāquā· impatoꝛ pape· lxiij· di· tibi dn̄o· ⁊ licet generaliter iuret vaſall9 dn̄o· ſ· ꝙ in omnib; cauſ iuuabit ipm ⁊ ꝯ quelib; tn̄ contra ꝓpam patriaȝ nō iuuabit ipm · vt · ff· de religi· minime· nec ꝯtra papā ut extra d' iuriur· venientes · ſȝ quid ſi dn̄s vult filium vaſalli ipetere nūquid iuuabit ipm ꝯtra filiū· vidr̄ ꝙ nō· q; nec filiū excōmunicatū vitabit· xi· q· iij· quoniā multos· et· ar· ad hȝ· ff· de religi· minime· ꝯtrarium tn̄ dicit lex feudi in titulo quemadmodū feudū amittat̄· dr̄ enī ibi ꝙ vaſallus obligatus ē filio ſuo tm̄ vinculo nature· ſȝ dn̄o ſuo eſt obligatus vinculo iuramēti· Itē ñ tenetur ipm iurare ſi iniuſte impetit aliū· nec enī opem fert ꝗ ad peccandū nos adiuuat· ut· xiiij· q· vi· ſi res· Itē nūquid vaſallus pt̄ accuſare dominū· non · ut hȝ pt̄ colligi niſi ꝓſequatur ſuā iniuriā alioqn ſi accuſat ꝑdit ius feudi· ſicut patronus ꝗ accuſat libertum ꝑdit bonoꝝ poſſeſſionē· ut· ff· de bo· li· qui cū maior· nec teſtimonium pt̄ ꝯtra ipm ferre nec in criminali cauſa nec etiā ꝓ ipo· vt extra de offi· del'· cām·

¶ De ſecreto· ille qui ꝓdit ſecreta alicui9 capite punitur· ut· ff· de re· mili· oē· § terciū· ⁊ · C· de ꝯmer· ⁊ merca· l· ij· ⁊ ſic pt̄ qs iurarē· ne ꝓdat ſecreta alteri9· ar· tn̄ ē cōtra· xij· di· nerui· ¶ Municōnib;· qui

municiōnes dedit hoſtib9 vel litteras vel nūciū vel aliquod ſignū eis miſerit incidit in crimen leſe maieſtatis·vt·ff·ad·l·iuli·ma·l·i·ij·ꝛ·iij·
a ¶ Ad honeſtatem·ut nec cum vxore nec cum filia cōmiſceatur nec aliquid inhoneſtatis faciat in domo dn̄i·ut·de·pe·di·v·oſideret·
b ¶ Conſilium·vide quo modo interp̄tatur·hoc iuramentum·ego iuro ꝙ nullum faciam tibi dampnum·id eſt ego iuro ꝙ nec ego faciam et etiam ꝙ alios facientes ꝓhibebo·ſic interp̄tat᷑ lex tale pactum vt ſi aliqͣs fecit·pactū ꝙ ſiluam non cederet vel vreret etiam cuſtodire tenetur ne alius vrat vel cedat·vt·ff·locati in lege Item videtur in omnib9 negatiuis promiſſionibus·vt cum dicitur ꝓmitto ꝙ non faciam·non ſolum teneor non facere ſꝫ etiam curare debeo ne fiat·vt·ff·de·v·ſig·facē·ꝛ·ff·d·v·obli·i il la ſtipulatione·
c ¶ Dignus·ḡ ſi clericus preſtat parrocinium otra eccleſiam ſuā vel epiſcopum ſuum poteſt p̄uari beneficio ſuo·xcvi·di·ſi imp̄ator·et ex̄ de poſtula·c·ſi·

auctoritate notaui Qui domino ſuo fidelitatem iurat iſta ſex ſemper in memoria debet habere·incolume tutum·honeſtum·vtile·facile·poſſibile·Incolume videlicet ne ſit in dā num domini ſui de corpore ſuo·Tutum ne ſit ei in damnū d̄ ſecreto ſuo vel de municionibus per quas tutus eſſe poteſt·Honeſtuꝫ·ne ſit ei i dam num de iuſticia ſua vel de alijs cauſis que ad honeſtatem ei9 pertinere videntur·Vtile ne ſit ei in dampnum de ſuis poſſeſſionibus·Facile vel poſſibile·ne id bonum quod dominus ſuus facere leuiꝰ poterat faciat ei difficile·ne ve id quod poſſibile erat reddat ei impoſſibile vt fidelis hic documenta caueat iuſtum eſt·ſed quia n̄ ſufficit abſtinere a malo niſi fiat id quod iuſtum ꝛ bonum eſt·reſtat ut in eiſdem ſex ſupradictis conſilium et auxilium domino ſuo fidelis preſtet·ſi beneficijs dignus videri vult et ſaluus eſſe de fidelitate quā iurauit·dn̄s qꝫ fideli ſuo in hijs omnibus vicem reddere debet qd̄ ſi non fecerit merito cenſebitur malefidus·ſicut ille qui in eoꝝ p̄uaricacōne vel faciēdo vel conſentiēdo dep̄henſus fuerit perfidus et piurus· ¶ Aug·

SI quis laicus iuramētū violando ꝓphanat qd̄ regi ꝛ domino ſuo iurat·et poſtea p̄uerſe et doloſe eius regnuꝫ tractauerit et in mortē ipſius aliquo machinamēto inſidiatur·q᷑ ſacrilegium pagit in xp̄m dei manum mittens anathema ſit·niſi p dignam penitentie ſatiſfactionem emendauerit ſicut ꝯſtitutuꝫ a ſancta ſinodo eſt·id eſt ſeculum relinquat arma deponat in monaſterium eat et peniteat omnib9 dieb9 vite ſue·veruntamē cōmunionē in exitu vite ſue cum eucariſtia accipiat ep̄us preſb̄r diaconus ſi hoc crimen conmiſerit degradetur· ¶ Vt itaqꝫ ex premiſſis apparet mendaciuꝫ nec in ſimplici ſermōe debet proferri nec iuramento firmari·mendacium autem non ſolum i verbis ſꝫ etiā i ſimulatis opibus eſſe probatur· ¶ Vnd̄ ambroſius ait in ſermone habito in dn̄ica de abrahā· Mētitur qui ꝓfeſſionem ſuam opibus nō oſtendit·

QAuete fratres cariſſimi mendaciū·q᷑ om̄es qui amāt mēdaciū filij ſunt diaboli·non ſolum in falſis verbis ſꝫ etiā in ſimulatis operibus mendaciū ē mendaciū namqꝫ eſt ſe xp̄ianum dicere et opera xp̄i nō facere·mendaciū eſt ep̄m ſacerdotē vel clericū ſe ꝓfiteri ꝛ cōtraria huic ordini oporari· ¶ Item iero·

Quociēſ ſmo mal9 d̄ ore nr̄o ꝓcedat

QVotiens vero loquimur ā nō in oportuno tēpe aut non in oportuno loco aut nō vt ꝯuenit audiētibus totiens ſermo malus ꝓcedit de ore noſtro ad deſtructionem eorum qui audiunt·ꝯſideremus itaqꝫ quid loquamur quia ꝓ omni ocioſo verbo reddituri ſumus rationeꝫ in die iudicij· ¶ Iuramentum vero clericus laico preſtare non debet·
¶ Vnde in remenſi concilio legitꝰ·

Cuiquam laico clericus nichil iurare preſumat·

NVllus ex eccleſiaſtico ordine cuiquam laico quicq̄ȝ ſupra ſacroſancta euāgelia iurare p̄ſumat·ſed ſimpliciꝰ cū veritate et puritate dicat eſt eſt·non non·ſed ſi eſt aliquid aliud qd̄ ſibi obiciatur prout iudicauerint q̄ eiuſdem ordinis ſunt aut corrigatꝰ aut expurgetur· ¶ Epiſcopo ſimiliter cleric9 iuramentū preſtare non debet niſi forte is cui eccleſie procuracōnem committit· ¶ Vnde vrban9 ſecund9 ait·

NVllus epiſcop9 clericos ſuos niſi forte quibus eccleſiaſticarum rerum diſpenſatio conmiſſa fuerit ſibi iurare compellat·

Sequitur cauſa·xxiij·

in vaſallo et tranſit feudum ad ſuperiorem·ut i libris de feudis quē admodum feudum amittatur·
Q Auete·operibus·ar·ꝙ factis mentimur ſicut ꝛ verb̄ et factis negamus xp̄m ſicut et verbis·xi·q·iij·extimant·et factis appellamus·extra·de ap·dilci·i·et factis predicam9·xliij·di·ſit rectō·
Q Votiens·audientibus·forte inſtruit rudes magna et ſubtilia quod eſſe nō debet·ſi·viij·q·i·oportet·ꝛ·xliij·di·c·i·

N Vllus·laico·hoc capitulū intelligas de iuramento expurgationis qd̄ clericus non debet facere coraꝫ laico ſed tātum coram epiſcopo vel eius delegato niſi hoc fiat auctoritate pape ut·ij·q·v·mennā ſi enim clericus peteret aliquid cōtrā laico bene tenereꝰ ibi p̄ſtare iuramentū calumnie·vel dic ꝙ ſine licētia ep̄i nullū debꝫ facere iuramentū laico·Imp̄atori aūt iurant ep̄i fidelitatem·

¶ Vicem·et ſic eadem fide tenet᷑ q̄s ſubdito ſuo ſicut ſubditus domino·vt xcv·di·eſto ſubiectus·extra de iure iurando·peruenit·et xxij·q·vi·nichil iniquius·et ſi non fecerit priuatꝰ dominio quod habꝫ

Quod militare· hic queritur an bellare vel mi- Q̃ō·i·
litare ſit peccatum et dicendū q̄ nō ut· ꝟ·e·militare·⁊ hꝰ verū
eſt ſi a principe indicatur bellum·vt·ꝟ·e·q·ij·iuſtum · ſimiliter
pro defenſione ſua vel patrie vel legum paternarum ·vt·e·q·viij ·ſi
nulla clerici aūt in
ſacris ordinibus
cōſtituti non poſ-
ſūt mouere arma
vt·ꝟ·e·q·viij·clici
ſimiliter vid· qd
nec i minorib⁹ or-
dinib⁹ cōſtituti ec
ꝓ:orati poſſūt mo
uere arma·vt·ꝟ·e·
·q·viij·clerici·q:
ſub regula eccle-
ſiaſtica viuere de-
bet·vt·xxij·di ·
ſi qui·et·xx·q·iij·
eos·qd cōcedo ſi
volunt gaudere ꝓ
uilegio eccleſia-
ſtico ar·ad hoc ex̄
de clericis ciui·io·
a ꝗpulſandam·
qui repellere poſ-
ſūt iniuriā et q̄lit
poſſit repelli ⁊ an
tantum pſone in
iuria vel etiā pſo
ne et reruꝫ poſſit
repelli videndum
eſt et quid videt
q̄ nō ſolū laici ſed
et clici poſſunt re
pellere iniuri as ⁊
reruꝫ et pſone vt
ex̄ de reſti·ſpol·o
lim· et ex̄ de ſen·
exco·ſi vero·et·c
et tenore·et·s·
di·i· ius naturale
et·ff·de iuſticia et
iur·vt vim·econ-
tra vid: q̄ clerici
non poſſunt·vt ex̄
de homicid·ſuſce-
pimus·xlvi·di·ſe
dicōnarios·Ad hꝰ
dicunt quidam q̄
nulli licet vim re-
pellere repcutien
do ſed tātū impe-
diendo·Alij dicūt
qd licet laicis re-
pcutē·clericis nō
ego credo qd cle
ricis et laicis licꝫ
repcutē·diſtigu
tur tū q: aut vis
infertur pſone aut
reb: ſi pſone tūc
eſt vis repellenda
ꝓuſq; ſit illata·li-
cet quidā dixerūt
q̄ nullus vim re-
pellere debꝫ niſi il
latā imo inſidian-
tem licituꝫ eſt oc
cidere et eum qui
vult occidē·ut·ff
ad·l·acquil·l·iiij
·et·v·ſi tū aliquiſ
vim factam repel
lat potius ꝓſumi
debet q̄ defenden
di non vlciſcendi
cauſa fecerit id ut
·ff·ad·l·aql·ſi ex
plagis·§·taberna
rius et hoc ſi primus percuſſor volebat percutere denuo alioquin ſi no
lebat den uo percutere et alter repercuſſerit potius eſt vindicta quam
repulſio iniurie·et ſic intelligo q̄ dicitur iniuriam incontinenti poſſe re
pelli·requiritur ergo quod defendendo repercutiat non ulciſcēdo·ut·ꝟ·
·e·quid culpatur
·ff·ad·l·aql·ſcil
entiā·⁊ ut cū mo-
deramine ſe defen
dat vt ex̄ d̄ reſti·
ſpol·olim cauſaꝫ·
in fi·ſi q̄s tū mode
ramen excedit et
non ex propoſito
non tenetur ut·ff·
ad ·l ·aql· ſi ex
plagis·§·taberna
rius·licet illa de-
cretalis olim cām
videatur cōtradi
cere·Itē in otmē
ti debet vim vi re
pellē ·ut·ff· de vi
et vi ar·l·iij·§·cū
igit⁹·ſi autem vis
infertur rebus et
illatam et inferē-
dam licitum ē re-
pellere ſed potius
illatam q̄ inferē-
dam·

Incipit cauſa viceſimatercia

Quidam epiſco
pi cum plebe ſi
bi cōmiſſa in he
reſim lapſi ſunt
circumadiacē
tes catholicos
minis ⁊ crucia
tib: ad hēſim cōpellē ceperūt·Quo cō
pto apl̄icus catholicis ep̄is circum
adiacētiū regionū qui ab impato-
re ciuilem iuriſdictōnem accepant
impauit vt catholicos ab hereticis
defenderent ep̄is·et quibus modis
poſſent eos ad fidei veritate redire
cōpellerent·Ep̄i hec mandata apl̄ici
accipiētes cōuocatis militibus apte
et pinſidias cōtra hēticos pugnare
ceperūt·Tandē nōnullis eorum ne
ci traditis alijs reb: ſuis vl̄ eccīaſti
cis expoliatis·alijs carcē et ergaſtu
lo recluſis·ad vnitatē catholice fi-
dei redierūt·a Hic primo q̄ritur an
militare pctm ſit·Secūdo quod
bellū ſit iuſtum et quomodo a filijs
iſrahel iuſta bella gerebātur·Ter
cio an iniuria ſociorū armis ſit pro-
pulſanda·Quarto an vidicta ſit
inferēda·Quinto an ſit pctm iu-
dici vel miſtro reos occidē·Sex
to an mali ſint cogendi ad bon[u]m
Septimo an hētici ſuis et ec[c]le-
ſie rebus ſint expoliandi·et qui poſ-
ſidet ab hereticis abl[a]ta an dicatur
poſſidere aliena·Octauo·an ep̄is
vel quibuſlibet clericis liceat ſua au
ctoritate vl̄ apl̄ica vl̄ impatoris ꝓ-
cepto arma mouere· Q I

Quod militare alienum vi-
deatur ab euangelica diſci
plina hinc videtur poſſe ꝓ-
bari·quia omnis milicia vel ob iniu
riam propulſandam vel propter vi
dictam inferendam eſt iſtituta·In
iuria aūt vel a propria perſona vel
a ſocio repellit̄·Qd utrūq; euange
lica lege ꝓhibetur·Cum enim dici-
tur·Si quis te percuſſerit in unam
maxillā pbe ei ⁊ alterā ⁊ iteꝝ·Qui
angariauerit te mille paſſus vade
cū illo duo milia·Item cum apl̄us
dicat ad romanos·non vos defen-
dētes cariſſimi·ſed date locum ire·
quid aliud prohibemur q̄ꝫ proprie
pſone iniuriam repellere·Itē cū pe-
tro gladio mgr̄m defendenti xp̄us
dixēit·Conūte gladiū tuū in vagi-
nam an putas quia non poſſum ro-
gare patrē meū et exhibebit michi
pluſ q̄ꝫ·xij·milia legiones angeloruꝫ
Deniq; ſicut de beato andrea legi-
tur cū fieret concurſus populoꝝ ut
de manib: iniqui iudicis eum eripe-
rent·et ab iniuria mortis illum de-
fenſarent·ipſe econtra verbo et exē
plo patiētiam docens·rogabat eos
ne martiriuꝫ ſuū impedirent·Quid
aliud monemur q̄ꝫ ſicut ꝓprias ita
et ſociorū iniurias patient̄ tolerаē
nec ad arma concurrere ſed eorum
exemplo ad ſimilia ferenda animūm
ꝓparare·Itē cū in ꝓuerbijs dicat̄·
michi vindicta ego retribuaꝫ dicit
dominus·Itē cum in euangelio di-
cat̄·Nolite iudicare et nō iudicabi
mini·Item cū paterfamilias dicat
ſuis volentibus colligere zizanias·
ſinite utraq; creſcere uſq; ad meſſeꝫ
et tunc dicam meſſoribus colligite
zizania ⁊ alligate faſciculos ad con
burēdū·Itē cū rex ille qui nuptias
fecerat filio ſuo miſſis exercitibus
ſuis angeloꝝ videlicet perditurus
homicidas ꝓphetaꝝ ⁊ apl̄orum qui
vocati ad nuptias venire cōtēpſerūt
credendo·Item cum paulus in ep̄l̄a
ad romanos dicat·nolite iudicare
inuicē·Item tu quis es qui alienuꝫ
ſeruū iudicas·dn̄o ſuo ſtat aut ca-
dit·Siue ergo morim̄ ſiue viuimus
dn̄i ſum⁹·In hoc em̄ xp̄us mortuuſ
eſt et reſurrexit ut et viuoꝝ et mor
tuorum dominetur In hijs omnib:
quid aliud ꝓcipitur quam ut vindi
cta delinquentiū diuino reſeruetur
examini·Cum ergo ut ſupradictuꝫ
eſt milicia videatur inſtituta vl̄ ob
iuriā ꝓpulſandā vl̄ ad vidcām inſe-
rēdā utrūq; an lege euāgelica ꝓhi-
beatur apparet q̄ militaē pctm eſt

b Prebe· illud
intelligat⁹ de cor
dis ꝓperatione ut
ꝟ·e·paratus · vel
cum·agitur d̄ fide
c Duo milia·v-
bi ſcilicet eſt que
ſtio fidei·
d Defendētes·
exordio·vel dic ex
interuallo vel non
ſua do moderamie
e Non poſſum·
et tū noluit roga
re ut preteret ex-
emplum humilita
tis·alibi tamen di
cit·ſi fieri poteſt
tranſeat a me ca-
lix iſte·xvi·di·ha
beo·
f Iudicaē·iniu
ſte vel loquitur d̄
hijs qui non hn̄t
iuriſdictionem·
g Zizania·xi·q
·iij·nolite·io·